

PRACOVNÍ NESCHOPNOST PRO NEMOC A ÚRAZ V ČESKÉ REPUBLICE

za rok 2018

Lidé a společnost

Praha, 31. 5. 2019

Kód publikace: 260004-18

Č. j.: CSU-1974/2019-63

Pořadové číslo v roce: 2

Zpracoval: Odbor statistik rozvoje společnosti

Ředitel odboru: Ing. Martin Mana

Kontaktní osoba: Ing. Alena Hykyšová, e-mail: alena.hykysova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Legislativní úprava nemocenského pojištění.....	6
3. Metodická část, zdroje dat.....	11
4. Analytická část.....	14
4.1 Nemocensky pojištěné osoby	14
4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti	16
4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti	16
4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti	22
4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav práce neschopných	29
4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti	35
4.4 Výdaje na nemocenské.....	39
4.5 Pracovní úrazy	42
4.6. Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW)	46
4.7. Závěrečné shrnutí	51
5. Použité zkratky a značky	54
6. Tabulková část.....	55

1. Úvod

Publikace **Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v České republice za rok 2018** přináší základní údaje o dočasné pracovní neschopnosti pracujících obyvatel ČR z důvodu nemoci či úrazu v roce 2018 a u vybraných ukazatelů jejich vývoj v delší časové řadě.

Údaje o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz vycházejí ze společného zpracování dat **České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ)** a **Českého statistického úřadu (ČSÚ)** a jsou publikovány vždy za 1. pololetí (v termínu 31. 10. sledovaného roku) a v kumulaci za celý rok (v termínu 31. 5. následujícího roku)¹.

Publikace nabízí zejména údaje o **nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz a související ukazatele** – i) průměrný počet nemocensky pojištěných osob, ii) počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob, iii) počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti, iv) průměrnou délku trvání jednoho případu pracovní neschopnosti, v) průměrné procento pracovní neschopnosti, vi) průměrný denní stav práce neschopných a vii) počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než tři dny.

Předkládané ukazatele jsou k dispozici v **celé řadě třídění** např. i) podle sídla (do úrovně krajů a okresů dle klasifikace CZ-NUTS), ii) velikosti (dle počtu zaměstnanců), iii) převažující ekonomické činnosti (do úrovně sekcí a oddílů odvětvové klasifikace CZ-NACE) a iv) sektorů (dle klasifikace institucionálních sektorů a subsektorů) zaměstnavatele osob nemocensky pojištěných. Členění do krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd u zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti. Vedle údajů o zaměstnancích publikace poskytuje také data o nemocensky pojištěných osobách samostatně výdělečně činných (OSVČ).

Publikace je členěna na textovou a tabulkovou část.

Textová část obsahuje stručné seznámení s legislativní úpravou nemocenského pojištění, vč. významných legislativních změn ovlivňujících podstatným způsobem vývoj ukazatelů pracovní neschopnosti, dále pak metodickou část s popisem metodiky zpracování dat dočasné pracovní neschopnosti prostřednictvím systémů ČSSZ a ČSÚ a výčtem dalších možných zdrojů dat v oblasti statistiky nemocnosti a úrazovosti.

Analytická část nabízí rozbor vývoje a intenzity základních ukazatelů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR vč. definic sledovaných indikátorů. Je doplněna i daty z jiných dostupných zdrojů (ČSSZ, ÚZIS ČR, SÚIP, Eurostat), které nabízí doplňující pohled na tuto oblast statistiky (např. výdaje na dávky nemocenského pojištění, statistiku smrtelných úrazů či mezinárodní srovnání úrazovosti).

Tabulková část publikace obsahuje datové výstupy ze zpracování nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných v členění dle:

- pohlaví nemocensky pojištěných osob
- postavení v zaměstnání nemocensky pojištěných osob (zaměstnanci, OSVČ)
- velikosti ekonomického subjektu (dle počtu zaměstnanců)
- sektoru zaměstnavatele (dle klasifikace institucionálních sektorů a subsektorů)
- převažující ekonomické činnosti (na úrovni sekcí či oddílů CZ-NACE),
- sídla zaměstnavatele (kraje a okresy ČR dle klasifikace CZ-NUTS)

---

¹ Publikaci s daty za rok 2017 lze nalézt na: <https://www.czso.cz/csu/czso/pracovni-neschopnost-pro-nemoc-a-uraz-v-ceske-republice-za-rok-2017>

Tabulková část dále obsahuje data o pracovní úrazovosti s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny v členění dle krajů ČR, se samostatným výstupem o **pracovní úrazovosti mladistvých** (tj. nemocensky pojištěných osob do 18 let).

Problematika pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je závažná a z pohledu hodnocení vývoje v čase také zajímavá nejméně ze dvou důvodů. Za první – **ze zdravotního**, jelikož souvisí se zdravotním stavem zaměstnanců v návaznosti na určitou pracovní činnost, prostředí, pracovní podmínky, používanou techniku a technologii, bezpečnost a hygienu práce apod. Za druhé – **z ekonomického důvodu**. Vztahuje se totiž k důsledkům nepřítomnosti dočasně práce neschopných v zaměstnání, ke snížení tvorby zdrojů, k čerpání fondu nemocenského pojištění a v neposlední řadě i k vyvolaným nákladům zdravotní péče.

Statistiky pracovní neschopnosti sice nabízí **dlouhodobé časové řady**, které ukazují mnohé souvislosti a trendy, nicméně je třeba si dobře uvědomit faktory, které tento jev ovlivňují. Zjednodušeně lze říci, že v průběhu času dochází ke změnám dvojího druhu. Jedny jsou projevem „**přirozeného**“ **vývoje** sledovaných jevů, zatímco druhé vycházejí z určitého **vědomého rozhodnutí**. Mezi přirozené patří mj. demografické (změny počtu nemocensky pojištěných, stárnutí obyvatelstva) či ekonomické (vývoj nezaměstnanosti, inflace) změny podobně jako technický a technologický rozvoj (mající vliv na bezpečnost a náročnost práce). Vedle těchto jevů působí i vědomě prováděná opatření v oblasti legislativy (např. změny výše dávek a jiných nároků, úpravy pojištění apod.), ale rovněž změny metodické (způsob sběru dat, změny klasifikací).

Oba výše uvedené druhy změn ovlivňují chování dotčených subjektů v různé míře a je nutné k nim při analytickém hodnocení přihlížet.

2. Legislativní úprava nemocenského pojištění

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Od 1. ledna 2009 je nemocenské pojištění upraveno **zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění**, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon o nemocenském pojištění“). Jde o komplexní úpravu nemocenského pojištění, která zahrnuje jak okruh osob účastných nemocenského pojištění, jejich nároky z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění, tak organizační uspořádání nemocenského pojištění, jakož i řízení v tomto pojištění.

K oblasti nemocenského pojištění se kromě zákona o nemocenském pojištění dále vztahují následující právní předpisy:

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (upravuje pojistné na nemocenské pojištění),
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (upravuje náhradu mzdy nebo platu při pracovní neschopnosti),
- nařízení vlády č. 343/2017 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2018 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2018 a o zvýšení důchodů v roce 2018,
- sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 349/2017 Sb., kterým se vyhláší pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2018.

Účast na nemocenském pojištění

Nemocenského pojištění jsou účastni **zaměstnanci** (bližší určení viz § 5 zákona o nemocenském pojištění) a **osoby samostatně výdělečně činné** (dále též „OSVČ“). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění zůstává dobrovolné.

Od 1. 1. 2014 byly nově definovány některé pojmy:

- Za „zaměstnání“ se již nepovažuje právní vztah, na jehož základě vykonával zaměstnanec práci. Nově se za zaměstnání pro účely nemocenského pojištění považuje činnost zaměstnance pro zaměstnavatele, z níž mu plynou nebo by mohly plynout od zaměstnavatele příjmy ze závislé činnosti bez ohledu na druh pracovního vztahu.
- **Zaměstnanci** se rozumí osoby, které jsou účastny pojištění v době zaměstnání, pokud jim plynou nebo by mohly plynout příjmy ze závislé činnosti, které jsou nebo by byly, pokud by podléhaly zdanění v ČR, předmětem daně a nejsou od této daně osvobozeny.

Výjimka z této zásady platí pouze pro zastupitele územních samosprávných celků, kteří nejsou pro výkon funkce dlouhodobě uvolněni, nebo ji nevykonávají ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva. Neuvolnění zastupitelé nejsou nadále účastni nemocenského pojištění, z jejich odměn se neplatí pojistné na sociální zabezpečení.

Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká u zaměstnance (s výjimkou zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce), pokud splňuje podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění.

Jedná se o dvě základní podmínky, a to o:

- **výkon práce** na území České republiky (dále též „ČR“) v zaměstnání vykonávaném v pracovněprávním či pracovním vztahu, který může účast na nemocenském pojištění založit,
- **minimální výši sjednaného příjmu** (jedná se o tzv. rozhodný příjem, jehož hranice byla od 1. 1. 2009 stanovena na 2 000 Kč, od 1. 1. 2012 se zvýšila na částku **2 500 Kč**).

Od 1. 1. 2014 došlo ke zrušení zvláštní úpravy podmínek účasti na nemocenském pojištění pro krátkodobá zaměstnání, tj. zaměstnání, která neměla trvat a ani netrvala déle než 14 dnů. Zaměstnání se proto z hlediska podmínek účasti na nemocenském pojištění dělí na zaměstnání vykonávaná na základě dohody o provedení práce, na zaměstnání malého rozsahu a na ostatní zaměstnání.

Zvláštní podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění jsou stanoveny při výkonu **zaměstnání malého rozsahu**. Zaměstnáním malého rozsahu se rozumí zaměstnání, v němž jsou splněny podmínky výkonu zaměstnání na území ČR, avšak není splněna podmínka sjednání příjmu ze zaměstnání ve stanovené výši. Jde o situace, kdy sjednaná měsíční částka započitatelného příjmu je nižší než rozhodný příjem, anebo měsíční příjem nebyl sjednán vůbec. Při výkonu zaměstnání malého rozsahu je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících, v nichž dosáhl aspoň příjmu v příslušné rozhodné výši.

U zaměstnance činného na základě **dohody o provedení práce** vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud splňuje dvě podmínky, a to:

- výkon práce na území ČR a
- v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá, dosáhl započitatelného příjmu v částce vyšší než 10 000 Kč.

Účast OSVČ na nemocenském pojištění vzniká na základě přihlášky k nemocenskému pojištění a zaplacením pojistného na nemocenské pojištění.

Od 1. 1. 2014 OSVČ, která je účastna nemocenského pojištění OSVČ, již není z tohoto důvodu považována vždy za OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost. I OSVČ s vedlejší výdělečnou činností může být účastna nemocenského pojištění jako OSVČ, i když není povinna platit zálohy na důchodové pojištění. Minimální měsíční základ, který si může OSVČ určit pro placení pojistného na nemocenské pojištění, činí 5 000 Kč od 1. 1. 2012. Při sazbě 2,3 % činí minimální pojistné na nemocenské pojištění 115 Kč za kalendářní měsíc.

Další informace k účasti na nemocenském pojištění získáte na adrese: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/ucast-na-pojisteni/> a na adrese <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/ucast-na-pojisteni/nemocenske-pojisteni-osvc.htm>.

Nemocenské

Zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, má nárok na **nemocenské od 15. kalendářního dne** trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, **maximálně však 380 kalendářních dnů** počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti (včetně zápočtů předchozí doby trvání dočasné pracovní neschopnosti). OSVČ však pro získání nároku na nemocenské musí být účastna dobrovolného nemocenského pojištění OSVČ alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Po dobu **prvních 14 kalendářních dnů** je zaměstnanec (nikoli OSVČ), kterému trvá pracovní vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, zabezpečen **náhradou mzdy nebo platu**, kterou poskytuje zaměstnavatel podle zákoníku práce. Tato náhrada náleží za pracovní dny a to při dočasné pracovní neschopnosti **od 4. pracovního dne** (při karanténě od prvního pracovního dne). Náhrada nepřísluší za prvé 3 pracovní dny od vzniku dočasné pracovní neschopnosti (tzv. karenční doba).

Poživateli starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti (karantény) po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost.

Nemocenské náleží rovněž ve stanovených případech, jestliže ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény) došlo po skončení pojištěného zaměstnání v tzv. **ochranné lhůtě**. Účelem ochranné lhůty je zajistit bývalého zaměstnance po stanovenou dobu po skončení pojištění pro případ vzniku sociální události (dočasné pracovní neschopnosti) dříve, než opět nastoupí do dalšího zaměstnání. Ochranná lhůta v případě uplatňování nároku na nemocenské činí 7 kalendářních dnů ode dne skončení zaměstnání, které zakládalo účast na nemocenském pojištění. U **zaměstnání kratších než 7 kalendářních dnů** činí ochranná lhůta pouze tolik dnů, kolik činilo toto poslední zaměstnání.

Ochranná lhůta neplyne

- z pojištěné činnosti poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně,
- z dalšího zaměstnání sjednaného jen na dobu dovolené v jiném zaměstnání,
- ze zaměstnání zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce,
- ze zaměstnání malého rozsahu,
- ze zaměstnání, které si žák nebo student sjednali výlučně na dobu školních prázdnin nebo jejich část,
- v případě, že pojištění odsouzeného skončí v době jeho útěku z místa výkonu trestu odnětí svobody.

Jestliže si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce nebo jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek nebo při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku, **náleží mu nemocenské za kalendářní den v poloviční výši**, bez ohledu na to, zda má rodinné příslušníky. **Nárok na nemocenské nemá pojištěnec**, který si dočasnou pracovní neschopnost **přivodil úmyslně**. Pojištěnec nemá nárok na nemocenské ani v případě, kdy vznikla dočasná pracovní neschopnost nebo byla nařízena karanténa v době útěku z místa vazby nebo z místa výkonu trestu odnětí svobody.

Uplatnění nároku na dávku nemocenského pojištění

Zaměstnanec předá žádost o dávku, vystavenou zpravidla od lékaře, svému zaměstnavateli, který ji spolu s podklady pro stanovení nároku na dávku a její výplatu zašle příslušné okresní správě sociálního zabezpečení, která provádí nemocenské pojištění zaměstnanců². K žádosti zaměstnance o dávku nemocenského pojištění je zaměstnavatel povinen vyplnit zákonem předepsaný tiskopis, jehož vydávání zajišťuje Česká správa sociálního zabezpečení. Jedná se o přílohu k žádosti o dávku nemocenského pojištění. Tato příloha je uveřejněna na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení (viz níže). Na tiskopisu zaměstnavatel uvede především započitatelné příjmy zaměstnance v rozhodném období a počet tzv. „nezapočitatelných dnů“ v tomto rozhodném období, aby okresní správa sociálního zabezpečení mohla vypočítat denní výši dávky³. Zaměstnavatelé přijímají žádosti o dávku i od svých bývalých zaměstnanců. **Služební útvary** provádějí nemocenské pojištění příslušníků Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky,

² O postupu při uplatnění nároku na nemocenské se více dozvíte zde: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/uplatnovani-naroku-a-vyplata-davek-nemocenskeho-pojisteni.htm#PNEM>

³ O výplatě dávek nemocenského pojištění se více dozvíte zde: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/uplatnovani-naroku-a-vyplata-davek-nemocenskeho-pojisteni.htm#VYPLATA>

Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáků z povolání, odsouzených ve výkonu trestu, kteří vykonávají práci ve výkonu trestu, a osob obviněných vykonávajících práci ve vazbě.

Výpočet dávek nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění se počítají z denního vyměřovacího základu, který se zjistí tak, že započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost – v případě výplaty nemocenské dočasné pracovní neschopnosti) se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ.

Výši tří **redukčních hranic** platných od 1. ledna kalendářního roku vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí formou Sdělení ve Sbírce zákonů.

V roce 2017 činila 1. redukční hranice 942 Kč, 2. redukční hranice 1 412 Kč, 3. redukční hranice 2 824 Kč.

V roce 2018 činila 1. redukční hranice 1 000 Kč, 2. redukční hranice 1 499 Kč, 3. redukční hranice 2 998 Kč.

Redukce se provede tak, že se započte:

- do první redukční hranice
  - u nemocenského, ošetrovného a dlouhodobého ošetrovného 90 % denního vyměřovacího základu,
  - u peněžité pomoci v mateřství, otcovské a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství 100 % denního vyměřovacího základu,
- z části denního vyměřovacího základu mezi první a druhou redukční hranicí se započte 60 %,
- z části mezi druhou a třetí redukční hranicí se započte 30 %,
- k části nad třetí redukční hranicí se nepřihlédne.

Výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího základu od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti do 30. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti, od 31. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény sazba činí 66 % denního vyměřovacího základu a dále od 61. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény činí sazba nemocenského 72 % denního vyměřovacího základu.

Výše nemocenského u dobrovolných členů integrovaného záchranného systému (např. u dobrovolných hasičů) činí 100 % denního vyměřovacího základu, pokud tato dočasná pracovní neschopnost nebo karanténa vznikla v důsledku zásahu (tj. v důsledku provádění záchranných a likvidačních prací), k němuž byla jednotka nebo složka integrovaného záchranného systému povolána. Tuto skutečnost pojištěnci potvrdí operační středisko integrovaného záchranného systému.

Další informace k nemocenskému pojištění naleznete na adrese <https://www.mpsv.cz/cs/7> a na adrese <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>

Nejvýznamnější legislativní změny v oblasti nemocenského pojištění

Dlouhodobý vývoj dočasné pracovní neschopnosti je významně ovlivňován legislativními změnami, týkajícími se výše dávek nemocenského pojištění a počátku jejich poskytování. Nejdůležitější legislativní změny, které

byly přijaty v systému nemocenského pojištění v období posledních dvou desetiletí a které významným způsobem ovlivňují i srovnatelnost dat zdravotnické statistiky, jsou následující:

- V roce 1999 byl zaveden systém redukčních hranic pro stanovení výše nemocenského a jejich pravidelná valorizace.
- S účinností od 1. 1. 2004 bylo prodlouženo rozhodné období pro zjištění denního vyměřovacího základu z kalendářního čtvrtletí na 12 kalendářních měsíců.
- V rámci stabilizace veřejných rozpočtů byla s účinností od 1. 1. 2008 **zavedena karenční doba** pro poskytování nemocenského, tzn. neposkytování nemocenských dávek za období prvních tří kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti (toto **opatření** bylo nálezem Ústavního soudu **zrušeno** s účinností od 30. 6. 2008); dále byla zkrácena ochranná lhůta ze 42 kalendářních dnů na 7 kalendářních dnů.
- S účinností od 1. 9. 2008 byla snížena sazba pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti z 60 % na 25 %.
- Dnem **1. 1. 2009** nabyt účinnosti nový zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb., který zejména přenesl provádění nemocenského pojištění z tzv. velkých organizací (s více než 25 zaměstnanci) na orgány nemocenského pojištění (ČSSZ a OSSZ), posílil ochranné prvky proti zneužívání systému (**karenční doba, náhrada mzdy**), zvýšil počet redukčních hranic pro výpočet denního vyměřovacího základu ze dvou na tři, **zainteresoval zaměstnavatele** na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců (náhrada mzdy za prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti).
- Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 začíná podpůrčí doba u nemocenského až 22. kalendářním dnem trvání dočasné pracovní neschopnosti, v období prvních 21 kalendářních dnů poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci náhradu mzdy nebo platu podle zákoníku práce.
- Od 1. 1. 2012 byl novelou zákoníku práce a zákona o nemocenském pojištění rozšířen okruh nemocensky pojištěných osob o zaměstnance činné na základě dohody o provedení práce při započitatelném příjmu vyšším než 10 tis. Kč v kalendářním měsíci.
- Od 1. 1. 2014 byla ukončena platnost přechodného ustanovení o délce poskytování náhrady mzdy nebo platu; nárok na nemocenské tedy vzniká od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti.
- V roce 2016 došlo k významné změně ve stanovení místní příslušnosti zaměstnavatelů k OSSZ, která se již nemusí řídit pouze sídlem zaměstnavatele.
- S účinností od **1. února 2018** byla zavedena dávka **otcovské poporodní péče**, tzv. „otcovská“. Nárok na dávku má otec dítěte, který o dítě pečuje a osoba (muž nebo žena), která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, na základě rozhodnutí příslušného orgánu.
- Dále byla zavedena dávka **dlouhodobé ošetřovné**. U ošetřované osoby muselo dojít k závažnému zhoršení zdravotního stavu, který vyžadoval alespoň 7denní hospitalizaci v nemocnici a v den propuštění bude potvrzeno, že potřeba celodenní péče bude trvat nejméně dalších 30 dnů. Ošetřovaná osoba musí dát písemný souhlas k ošetřování konkrétní osobě.

3. Metodická část, zdroje dat

Základní časové řady statistik dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR jsou sledovány Českým statistickým úřadem již od roku 1963. Do roku 2011 byly statistické údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zjišťovány prostřednictvím státního statistického výkazu Nem Úr 1-02. V důsledku snižování administrativní náročnosti a zátěže zpravodajských jednotek byl Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz Nem Úr 1-02 nahrazen údaji dostupnými z administrativních zdrojů.

Počínaje rokem 2012, zajišťuje Český statistický úřad na základě smluvního ujednání s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Českou správou sociálního zabezpečení údaje pro statistiku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zpracováním dat z administrativního zdroje Informačního systému ČSSZ. Z důvodu změny metodiky a odlišného sběru a zpracování dat nejsou data od roku 2012 plně srovnatelná s údaji za předchozí období.

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této publikace jsou **údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz** nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím formuláře „**Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti**“ (tzv. „**neschopenka**“), který vyplňuje ošetřující lékař⁴. Jsou tak evidována veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob. **Administrativní data Informačního systému ČSSZ** obsahují údaje za všechny zaměstnance, ať již zaměstnané právníkou či fyzickou osobou⁵ i data za osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění zůstává dobrovolné.

Česká správa sociálního zabezpečení za účelem zajištění statistiky dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz **poskytuje** Českému statistickému úřadu **datové soubory administrativních agregovaných dat o nově hlášených případech** dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ, které jsou na ČSÚ dále zpracovány a doplněny s využitím informací z Registru ekonomických subjektů.

Dočasná pracovní neschopnost je stav člověka, který je **lékařem ze zdravotních důvodů dočasně uznán neschopným k výkonu** svého dosavadního **zaměstnání**. Ošetřující lékař zdůvodní dočasnou pracovní neschopnost uvedením jedné z následujících kategorií na formuláři „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“:

- **nemoc** – za případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc jsou považovány všechny případy nemoci a úrazy podle **Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů** (MKN-10).
- **pracovní úrazy** – pracovním úrazem se rozumí **poškození zdraví nebo smrt zaměstnance**, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným **působením zevních vlivů** při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).
- **ostatní úrazy** – za ostatní úrazy jsou považovány případy **poškození zdraví**, na jehož následky je postižený v dočasné pracovní neschopnosti, které však lékařem **nebyly vyhodnoceny jako pracovní úraz**.

⁴ Vedle tiskopisu je možné podat hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti zasílat elektronickou formou (tzv. e-neschopenka).

⁵ V údajích ČSSZ nejsou zahrnuti příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáci z povolání (§ 5 písm. a) bod 2 zákona č.187/2006 Sb.). Správcem registrů těchto příslušníků a odsouzených osob je služební orgán v oborech své působnosti. Služebními orgány jsou Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství cel, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

Výstupem zpracování dat Českým statistickým úřadem jsou následující statistické **ukazatele**:

- **průměrný počet nemocensky pojištěných osob** – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona o nemocenském pojištění. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace (dále též „příslušníci a vojáci“). V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovně právních pojistných vztahů;
- **průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých** – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů);
- **počet pracovně právních pojistných vztahů** – ukazatel udává celkový počet pojistných vztahů nemocensky pojištěných osob, které byly alespoň 1 den vykazovaného období nemocensky pojištěné u daného zaměstnavatele. U zaměstnanců právnických osob a zaměstnanců fyzických osob se započítávají pojistné vztahy všech zaměstnanců nemocensky pojištěných dle § 5 zákona o nemocenském pojištění a účastných pojištění dle § 6 až 10 tohoto zákona (zahrnuje i osoby pobírající dávku ošetrovné, peněžité pomoci v mateřství, rodičovský příspěvek a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a osoby vykonávající zaměstnání malého rozsahu). Nejsou započtení příslušníci a vojáci. V případě více pojistných vztahů jedné osoby na dané mzdové účtárně se započtou všechny takové pojistné vztahy. Pokud se však pojistné vztahy shodného druhu jedné osoby u jednoho zaměstnavatele překrývají nebo navazují bez mezery je jejich sjednocení považováno za jeden pojistný vztah;
- **počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob;
- **počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců** – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob;
- **počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištěni zaměstnanci práce neschopni z příčin uvedených ve formuláři „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Do počtu případů a počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů;
- **průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech** – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti;
- **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává, kolik ze 100 pojištěnců je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají). Vyjadřuje podíl kalendářních dnů pracovní neschopnosti na celkovém kalendářním fondu pojištěnců ve sledovaném období (roce) vyjádřený v procentech;
- **průměrný denní stav práce neschopných** – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) průměrně denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti;
- **pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny** – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Data o nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti a související ukazatele jsou ČSÚ dále zpracovány v členění podle **pohlaví pojištěnců**, **sídla** zaměstnavatele (do úrovně krajů a okresů dle klasifikace CZ-NUTS), **velikosti** (dle počtu zaměstnanců), **převažující ekonomické činnosti** (do úrovně sekcí a oddílů odvětvové klasifikace CZ-NACE) **zaměstnavatele** osob nemocensky pojištěných a dle klasifikace **institucionálních sektorů a subsektorů**⁶.

Rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd u zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Kromě statistiky nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zpracovávané ČSÚ jsou z evidence ČSSZ zpracovávány a publikovány také **údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti**, které zpracovává Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (**ÚZIS ČR**), viz <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/pracovni-neschopnost>.

Obdobné statistiky ukončených případů pracovní neschopnosti sleduje a zpracovává přímo i Česká správa sociálního zabezpečení, viz <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/nemocenska-statistika/>.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů dočasné neschopnosti, které zajišťuje a zpracovává ČSÚ, zaznamenává a zjišťuje ÚZIS ČR dočasné pracovní neschopnosti z dat ČSSZ pouze pro případy ukončené ve sledovaném roce. Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti mezi oběma zdroji jsou dány odlišnou metodikou sběru dat.

ÚZIS ČR i ČSSZ však nabízí ve svých statistikách jiné třídění publikovaných dat než ČSÚ, a to zejména **podle věku práce neschopných** a podle **příčin pracovní neschopnosti**. Pro zpestření pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z uvedených zdrojů využita i v této publikaci.

Vzhledem k výše uvedenému přechodu ze sběru dat prostřednictvím výkazu ČSÚ na administrativní zdroj Informačního systému ČSSZ v roce 2012 však nejsou některé dříve sledované ukazatele od roku 2012 ČSÚ dále zjišťovány. Tyto ukazatele však lze nalézt ve výstupech následujících administrativních zdrojů a dat z registrů:

- *Náklady na závodní preventivní péči* – ukazatel je od roku 2012 zařazen do statistického zjišťování ČSÚ v rámci výkazu ÚNP 4-01;
- *Náhrady a přírázky hrazené zaměstnavatelem za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání* – údaje jsou dostupné ze standardních sestav Ministerstva financí ČR (MF);
- *Kategorizace prací dle míry rizika* – statistická evidence prací dle míry rizika je od roku 2012 zajišťována Registrem kategorizace prací (IS KaPr);
- *Smrtelná pracovní úrazovost* – data jsou pravidelně uveřejňována v analýze Výzkumného ústavu bezpečnosti práce (VÚBP) a Státního úřadu inspekce práce (SÚIP) s názvem „Analýza smrtelné pracovní úrazovosti v České republice“;
- *Nemoci z povolání* – data jsou pravidelně uveřejňována v analýze Státního zdravotního ústavu (SZÚ) „Nemoci z povolání v České republice“.

---

⁶ <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-institucionalnich-sektoru-a-subsektoru-cz-ciss>

4. Analytická část

4.1 Nemocensky pojištěné osoby

Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob.

Průměrný počet nemocensky pojištěných – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovních právních pojistných vztahů.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrný počet nemocensky pojištěných osob} = \frac{\text{počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných osob ve vykazovaném období}}{\text{počet kalendářních dní ve vykazovaném období}}$$

V roce 2018 činil **celkový** průměrný počet nemocensky pojištěných 4 732,7 tisíc osob, což je o 1,3 % více než v předchozím roce (v absolutním vyjádření došlo k navýšení o 61 tisíc). Bylo mezi nimi 50,5 % mužů a ženy tvořily 49,5 %. Počty nemocensky pojištěných podle pohlaví se k sobě již od roku 2016 neustále přibližují. Meziroční nárůst počtu nemocensky pojištěných byl vyšší u žen, a sice 1,7 %. V roce 2017 bylo nemocensky pojištěných 2 301,8 tisíc žen, v roce 2018 o 40 tisíc více. Mužů přibýlo 21 tisíc na počet 2 391,4 tisíc v roce 2018, v procentním vyjádření se jednalo o nárůst 0,9 %.

Počet dobrovolně nemocensky pojištěných – tedy **OSVČ** – poprvé od roku 2014 překonal 90tisícovou hranici. Průměrný počet nemocensky pojištěných OSVČ v roce 2018 dosáhl 91,3 tisíc. Přesto podíl těchto pojištěných OSVČ na celkovém počtu osob samostatně výdělečně činných na hlavní pracovní poměr dosáhl necelých 18 %. Oproti předchozímu roku došlo k nárůstu počtu nemocensky pojištěných OSVČ o 1,8 %. Muži se na tomto počtu podíleli z 60 %, žen bylo 40 %. Je však třeba zdůraznit, že i přes výše uvedený nárůst, stále nedosahuje počet nemocensky pojištěných OSVČ hodnot z minulosti, kdy např. před deseti lety jich bylo takto pojištěno o 100 tisíc více než v roce 2018.

S tím jak v posledních letech roste v České republice počet zaměstnanců, roste od roku 2013 i jejich průměrný počet nemocensky pojištěných. Za posledních pět let vzrostl tento ukazatel o 6,6 % (290 tisíc) na 4 733 tis. v roce 2018, s tím, že tento nárůst je rychlejší u žen.

Z **regionálního pohledu** je dlouhodobě nejvyšší průměrný počet nemocensky pojištěných v hlavním městě Praze – v roce 2018 jich bylo 1 267 tisíc (26,8 % republikové hodnoty). Zásadní roli zde sehrává skutečnost, že data v krajském třídění jsou zpracována podle sídla zaměstnavatele, resp. jeho mzdové účtárny, a není výjimkou, aby firma se sídlem v Praze působila v jiných regionech či dokonce celorepublikově. Druhé a třetí místo obsadily Jihomoravský kraj s 503 tis. pojištěnců (10,6% podíl) a Moravskoslezský kraj s 479 tisíci pojištěnců (10,1% podíl). Středočeský kraj, jakožto nejlidnatější kraj ČR, se umístil až na čtvrté příčce s 449 tis. pojištěnců (9,5 %). Jedním z faktorů, který toto ovlivňuje, je bezesporu dojíždění Středočechů za zaměstnáním do Prahy.

Třetina nemocensky pojištěných osob (1 578,8 tis.) pracuje **ve velkých firmách s 500 a více zaměstnanci**, obdobný podíl (32 %) je i pojištěných pracujících ve firmách do 50 zaměstnanců (1 497,9 tis.). Nejnižší podíl mezi nemocensky pojištěnými osobami představují **OSVČ** (2 %; 91,3 tis.), kteří jsou pojištěni dobrovolně.

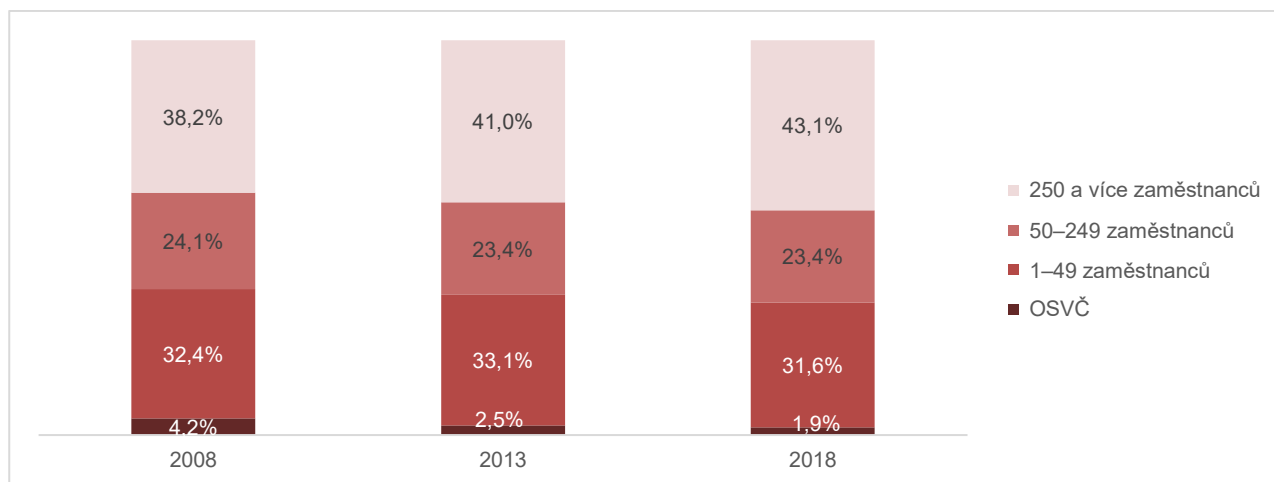

Tab. 1.1: Nemocensky pojištěné osoby v letech 2008–2018 (v tis. osobách)

Rok	Průměrný počet nemocensky pojištěných osob (v tis.)								
	Celkem	podle pohlaví		Celkem zaměstnanci	podle pohlaví		Celkem OSVČ	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2008	4 572,4	2 423,8	2 148,6	4 381,0	2 293,0	2 088,0	191,4	130,8	60,7
2009	4 253,1	2 234,1	2 019,0	4 079,2	2 121,5	1 957,7	173,9	112,6	61,3
2010	4 311,0	2 234,1	2 076,8	4 132,8	2 121,9	2 010,9	178,2	112,2	66,0
2011	4 211,5	2 148,4	2 063,2	4 061,8	2 053,8	2 008,0	149,7	94,6	55,2
2012	4 471,9	2 281,4	2 190,5	4 366,2	2 216,3	2 149,9	105,7	65,1	40,6
2013	4 440,3	2 260,7	2 179,6	4 331,2	2 194,2	2 136,9	109,2	66,5	42,7
2014	4 464,1	2 272,9	2 191,2	4 358,3	2 207,8	2 150,6	105,7	65,1	40,6
2015	4 507,0	2 301,3	2 205,7	4 417,6	2 252,8	2 164,8	89,4	48,5	40,9
2016	4 571,3	2 328,5	2 242,8	4 481,8	2 273,5	2 208,3	89,5	55,0	34,5
2017	4 671,8	2 370,0	2 301,8	4 582,2	2 315,8	2 266,4	89,7	54,2	35,4
2018	4 732,7	2 391,4	2 341,3	4 641,5	2 336,8	2 304,6	91,3	54,5	36,7

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce zastoupenými **odvětvími**, co do počtu nemocensky pojištěných, jsou Zpracovatelský průmysl a Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, což kopíruje strukturu české ekonomiky. Tato dvě odvětví dohromady zaměstnávají 40 % všech nemocensky pojištěných osob.

Graf 1.1: Struktura nemocensky pojištěných osob podle velikosti podniku v letech 2008–2018 (v %)

Zdroj: ČSÚ

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých} = \frac{\text{počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných mladistvých ve vykazovaném období}}{\text{počet kalendářních dní ve vykazovaném období}}$$

V roce 2018 bylo evidováno 12,7 tis. nemocensky pojištěných **mladistvých**, tedy osob mladších 18 let. Na celkovém počtu pojištěnců se podíleli 0,27 %. Jejich počet meziročně vzrostl z 11 tisíc o 1,7 tisíc, tj. o 0,3 %.

4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této kapitoly jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím formuláře „*Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti*“ (tzv. „neschopenka“), který vyplňuje ošetřující lékař.

4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti

Četnost výskytu dočasné pracovní neschopnosti (DPN) odráží ukazatel počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Tento absolutní ukazatel je rovněž vhodný pro posouzení trendů vývoje pracovní neschopnosti. Avšak z pohledu porovnání regionů, jednotlivých odvětví ekonomických činností či velikosti zaměstnavatele má vyšší vypovídací schopnost ukazatel relativní – počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v dané kategorii, např. ve zpracovatelském průmyslu, či v malých podnicích.

Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob.

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.

Způsob výpočtu:

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců = nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti x 100 / průměrný počet osob nemocensky pojištěných.

V roce 2018 bylo zaznamenáno nejvíce případů pracovní neschopnosti za posledních deset let, a sice 1 849,5 tis. Meziročně došlo k nárůstu o 142 tis., v relativním vyjádření o 8 %. V převážné většině případů se jednalo o pracovní neschopnost z důvodu nemoci 1 650 tis., tj. 90 % všech hlášení. Oproti roku 2017 ubylo pracovních úrazů o 1,3 tis. na 46,2 tis. (2 % všech případů). Naopak meziročně vzrostl počet nepracovních úrazů, ze 149 tis. v roce 2017 na 153 tis. v roce 2018 (čili 8 % ze všech pracovních neschopností).

Častěji nastupovaly do pracovní neschopnosti tradičně **ženy** – 975,2 tis., tj. 53 % v roce 2018. Muži šli na neschopenku v 874,3 tis. případů a zaujímali tak 47 % všech pracovních neschopností. Ženy vykazovaly o 156 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc** více než muži. Vyšší podíl žen na pracovní neschopnosti pro nemoc může souviset s mateřskou úlohou žen, u nichž mohou být důvodem pracovní neschopnosti také komplikace v těhotenství, potraty apod.

Z celkového počtu nově hlášených případů **pro pracovní úrazy** připadalo v roce 2018 na ženy pouze 32 % pracovních úrazů, což je dáno i odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa a Vzdělávání.

Zatímco u počtu pracovních neschopností celkem a u neschopností z důvodu nemoci zůstávají podíly podle pohlaví dlouhodobě relativně konstantní, u pracovních neschopností zapříčiněných úrazem podíl žen v čase přibývá. Toto je zřejmé zejména jiných než pracovních úrazů, kdy ještě v roce 2009 nahlásily ženy 27 tis. případů, ale v roce 2018 to bylo již o 30 tis. více. Velký nárůst je patrný i u mužů, počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu **nepracovních (ostatních) úrazů** činil v roce 2009 necelých 60 tis.,

v současné době překonal 96 tis. Naopak pracovních úrazů, které vyústily v pracovní neschopnost u mužů za sledované období, ubylo – ze 36 tis. v roce 2009 na 31 tis. v roce 2018. Současně také došlo k poklesu podílu pracovních úrazů na celkové úrazovosti. Zatímco v roce 2009 činil podíl pracovních úrazů 37 %, dnes je to 23 %.

Tab. 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví v letech 2008–2018 (v tis. případů)

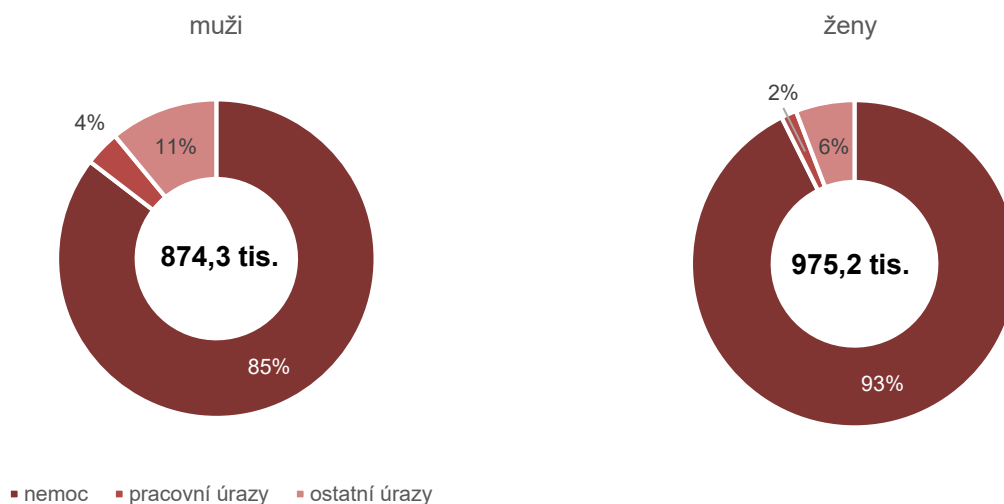
Rok	Počet nově hlášených případů DPN (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2008	2 221,7	1 092,6	1 129,2	2 037,8	961,0	1 076,8	71,3	52,3	19,0	112,6	79,3	33,3
2009	1 441,5	694,3	747,2	1 305,5	599,4	706,2	50,2	36,0	14,2	85,8	58,9	26,9
2010	1 324,9	642,7	682,2	1 188,0	548,6	639,4	51,7	36,7	15,0	85,3	57,4	27,9
2011	1 268,8	605,1	663,7	1 144,5	519,2	625,3	47,1	33,6	13,5	77,1	52,3	24,8
2012	1 226,9	593,7	633,2	1 067,3	485,9	581,4	44,1	31,5	12,7	115,4	76,4	39,1
2013	1 331,5	638,2	693,3	1 168,1	528,7	639,4	42,9	30,4	12,5	120,5	79,1	41,4
2014	1 314,8	631,7	683,1	1 146,3	518,5	627,8	45,1	31,7	13,3	123,4	81,5	42,0
2015	1 563,5	751,8	811,7	1 383,9	632,6	751,3	46,3	32,1	14,2	133,3	87,0	46,2
2016	1 633,3	784,1	849,3	1 440,9	658,2	782,7	47,4	32,6	14,8	145,0	93,2	51,8
2017	1 707,5	814,5	893,0	1 510,9	687,8	823,1	47,5	32,6	14,9	149,1	94,1	55,1
2018	1 849,5	874,3	975,2	1 650,3	746,8	903,5	46,2	31,3	14,9	153,0	96,1	56,8

Zdroj: ČSÚ

Meziroční nárůst pracovní neschopnosti **žen** byl výraznější než u mužů. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti žen se meziročně zvýšil z 893 tis. případů (muži 814,5 tis. případů) v roce 2017 na 975,2 tis. případů (muži 874,3 tis. případů) v roce 2018, tj. vzrostl o 9,2 % (o 7,3 % u mužů). Z hlediska příčin nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti žen 903,5 tis. případů (93 %) bylo způsobeno nemocí, 14,9 tis. případů (2 %) pracovním úrazem a 56,8 tis. (6 %) mimopracovním úrazem. **Muži** čerpali pracovní neschopnost z důvodu nemoci v 746,8 tis. případech (85 %), z důvodu pracovního úrazu v 31,3 tis. případech (4 %) a z důvodu ostatních úrazů v 96,1 tis. případech (11 %).

Za posledních pět let počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti výrazně vzrostl – o 518 tis. případů (o 39 %) z 1 331,5 tis. případů v roce 2013 na výše zmíněných 1 849,5 tis. případů v roce 2018. Oproti roku 2012 došlo k nárůstu počtu hlášených případů o 51 %. Na tomto nárůstu se podílely především výše zmíněné nově hlášené případy pracovní neschopnosti z důvodu nemoci. Zvýšení bylo výraznější v případě žen – mezi lety 2013–2018 vzrostl počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti u mužů o 37 %, u žen o 41 %.

Pokud se však zaměříme na vývoj v posledním desetiletí, je zde patrný pokles pracovní neschopnosti – v roce 2018 byl počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti oproti roku 2008 o 372,2 tis. (16,8 %) případů nižší. To potvrzuje i relativní ukazatel. Zatímco ještě v roce 2008 připadalo na 100 pojištěnců téměř 50 případů pracovní neschopnosti, v letech 2010–2014 to bylo okolo 30 případů. V roce 2018 připadalo na 100 pojištěnců 39,1 hlášení pracovní neschopnosti. Jen mezi roky 2008–2013 došlo k poklesu počtu nově hlášených případů o necelý milion.

Graf 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčin v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

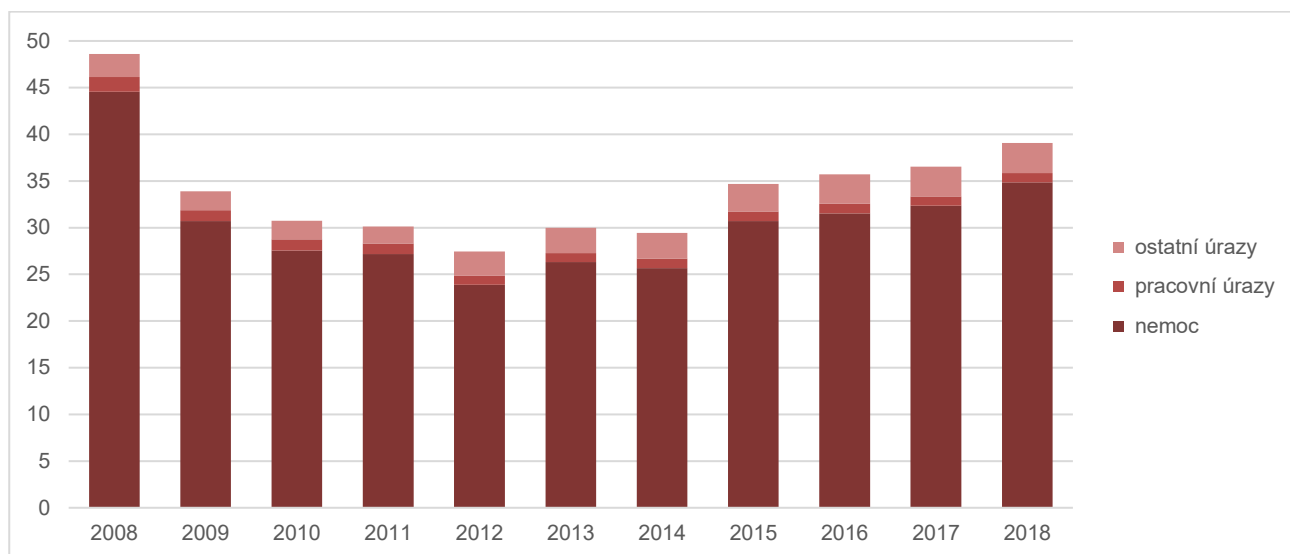
Dopad legislativních změn na četnost případů pracovní neschopnosti je zřejmý zejména na vývoji počtu případů pracovní neschopnosti pro nemoc, počty případů pracovní neschopnosti pro pracovní i ostatní úrazy jsou těmito změnami ovlivněny méně. Legislativní úpravy ve vyplácení dávek nemocenského se nejvíce projevují v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, například u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích apod.). Tato onemocnění začali zaměstnanci ve většině případů řešit jiným způsobem, než návštěvou lékaře a vystavením tzv. neschopenky. Vzhledem k tomu, že od roku 2008 (pouze 1. pololetí roku), resp. od 1. 1. 2009, byla zavedena tzv. karenční doba (za první tři dny pracovní neschopnosti nepřísluší zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu), v některých případech lidé raději situaci řeší krátkodobou dovolenou, příp. pomocí tzv. sick days. Tyto placené dny zdravotního volna patří k zaměstnaneckým benefitům stále většího počtu zaměstnavatelů a objevila se i snaha uzákonit je jako povinné.

Vliv uvedených legislativních změn na vývoj pracovní neschopnosti je patrný z grafu 2.2 – v roce 2009 došlo k rapidnímu poklesu počtu případů pracovní neschopnosti (zejm. z důvodu nemoci), který se zastavil až v roce 2013, kdy hodnoty tohoto ukazatele nabraly mírně vzrůstající tendenci.

Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti bylo v roce 2018 nahlášeno v subjektech, které dle **převažující ekonomické činnosti** spadají do odvětvové sekce Zpracovatelský průmysl (645 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (237 tis. případů). Naopak nejméně bylo v absolutních číslech hlášeno v odvětvové sekci Těžba a dobývání (10,4 tis.) a Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (10,9 tis.). Absolutní počty nově hlášených případů jsou ovšem ovlivněny odvětvovou strukturou národního hospodářství a zaměstnaností v jednotlivých odvětvích. Z toho důvodu má vyšší vypovídací schopnost již zmíněný relativní ukazatel – počet nově hlášených případů na 100 pojištěnců v daném odvětví.

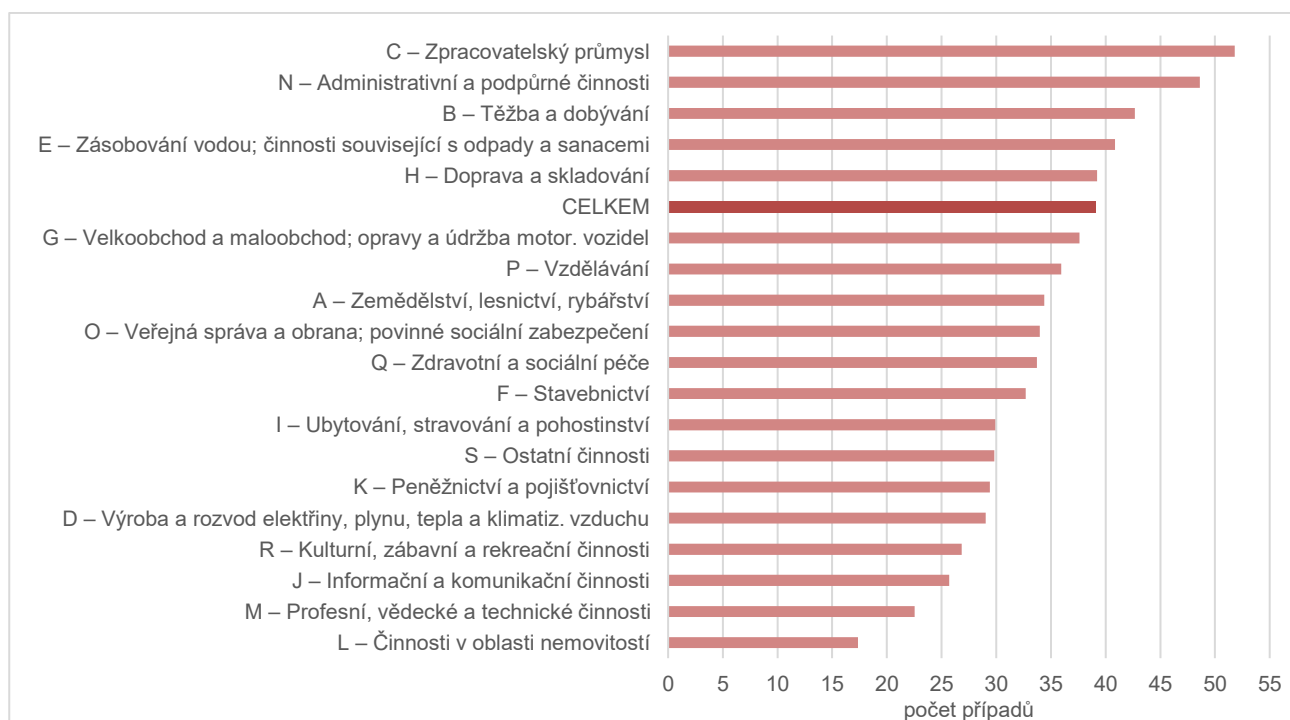
Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (51,8), následovala oblast Administrativní a podpůrné činnosti (48,6). Nejméně dočasných pracovních neschopností v přepočtu na 100 pojištěnců bylo evidováno v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (17,4). Celorepublikový průměr bez ohledu na ekonomické odvětví činil 39 případů na 100 nemocensky pojištěných osob.

Graf 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v letech 2008–2018

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců **pro pracovní úraz**, což je možné chápat jako ukazatel vyjadřující „stupeň rizikovosti“ daného odvětví, bylo evidováno u oblasti Zemědělství, lesnictví a rybářství (2,4), následováno oblastí Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (1,8) a oblastí Těžba a dobývání (1,7). Naproti tomu nejméně pracovních úrazů bylo zaznamenáno v Peněžnictví a pojišťovnictví a u Informačních a komunikačních činností (obojí 0,1). Průměrně za všechna odvětví připadal na 100 pojištěnců 1 pracovní úraz.

Vývoj hodnot ukazatele počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v jednotlivých odvětvích je zřejmý z tabulky 2.2. V posledních deseti letech došlo k nárůstu počtu hlášených případů v přepočtu na 100 pojištěnců ze 34 případů v roce 2009 na 39 v roce 2018. Nejdynamičtější nárůst mezi lety 2009–2018 je patrný v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (ze 20,9 případů na 100 pojištěnců na začátku sledovaného období na 29 případů v roce 2018 – tj. nárůst o 39 %). Přibýlo také pracovníků dočasně práce neschopných v odvětví Administrativní a podpůrné činnosti (z 37,7 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 48,6 případů v roce 2018) a v odvětví Zpracovatelský průmysl (ze 40,2 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 51,8 případů v roce 2018 – v obou odvětvích shodně o 29 % více hlášení). Naopak největší pokles byl zaznamenán v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (z 23,6 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 17,4 případů v roce 2018, tj. pokles o 27 %), Informační a komunikační činnosti (z 30,2 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 25,7 případů v roce 2018, tj. 15% úbytek za sledované období). Peněžnictví a pojišťovnictví (z 34,3 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 29,4 případů v roce 2018, o 14 % případů méně).

Tab. 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti v letech 2008–2018

Sekce CZ-NACE	Počet nově hlášených případů DPN na 100 pojištěnců										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	48,59	33,89	30,73	30,13	27,44	29,99	29,45	34,69	35,73	36,55	39,08
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	45,79	31,35	29,84	26,87	24,39	27,38	26,45	30,63	30,93	32,40	34,39
B – Těžba a dobývání	59,79	39,16	39,97	39,05	36,46	38,88	35,96	39,68	39,71	39,52	42,67
C – Zpracovatelský průmysl	62,49	40,17	36,77	37,50	33,87	37,62	37,69	45,05	47,18	48,17	51,81
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatiz. vzduchu	.	20,91	20,08	19,25	16,72	20,19	19,69	22,98	23,53	25,27	29,04
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	.	33,64	30,74	29,43	25,64	29,81	29,72	34,45	36,10	37,65	40,85
F – Stavebnictví	49,46	34,77	33,12	28,90	26,65	28,86	26,98	30,85	31,17	31,63	32,70
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	45,89	33,32	29,06	27,27	24,10	26,56	26,32	30,29	33,80	34,54	37,61
H – Doprava a skladování	.	30,74	29,76	28,23	24,79	27,54	27,27	32,47	33,60	36,37	39,22
I – Ubytování, stravování a pohostinství	46,12	32,22	27,28	25,19	22,58	23,72	23,65	26,92	27,98	27,94	29,93
J – Informační a komunikační činnosti	.	30,20	26,32	26,13	21,28	23,01	21,70	23,12	23,80	24,70	25,70
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	.	34,31	30,47	29,61	23,69	26,58	25,24	28,32	27,77	27,32	29,41
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	.	23,63	20,30	20,10	13,85	14,70	13,97	16,33	16,50	15,72	17,36
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	.	25,17	21,84	20,23	17,84	19,38	18,33	21,09	21,29	21,76	22,54
N – Administrativní a podpůrné činnosti	.	37,69	37,84	39,55	31,05	36,05	40,30	48,19	49,40	48,57	48,62
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	43,86	34,03	29,70	29,52	24,49	28,14	26,28	31,48	30,70	31,26	33,99
P – Vzdělávání	37,45	31,03	27,13	27,26	21,72	25,24	24,37	30,46	30,50	32,61	35,94
Q – Zdravotní a sociální péče	38,93	28,42	25,89	26,08	22,32	25,51	25,44	29,66	30,42	31,26	33,70
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	.	27,36	23,87	22,67	18,35	20,94	20,54	24,09	24,60	24,38	26,84
S – Ostatní činnosti	.	28,07	25,35	23,93	21,26	23,46	23,54	27,49	28,10	27,83	29,83

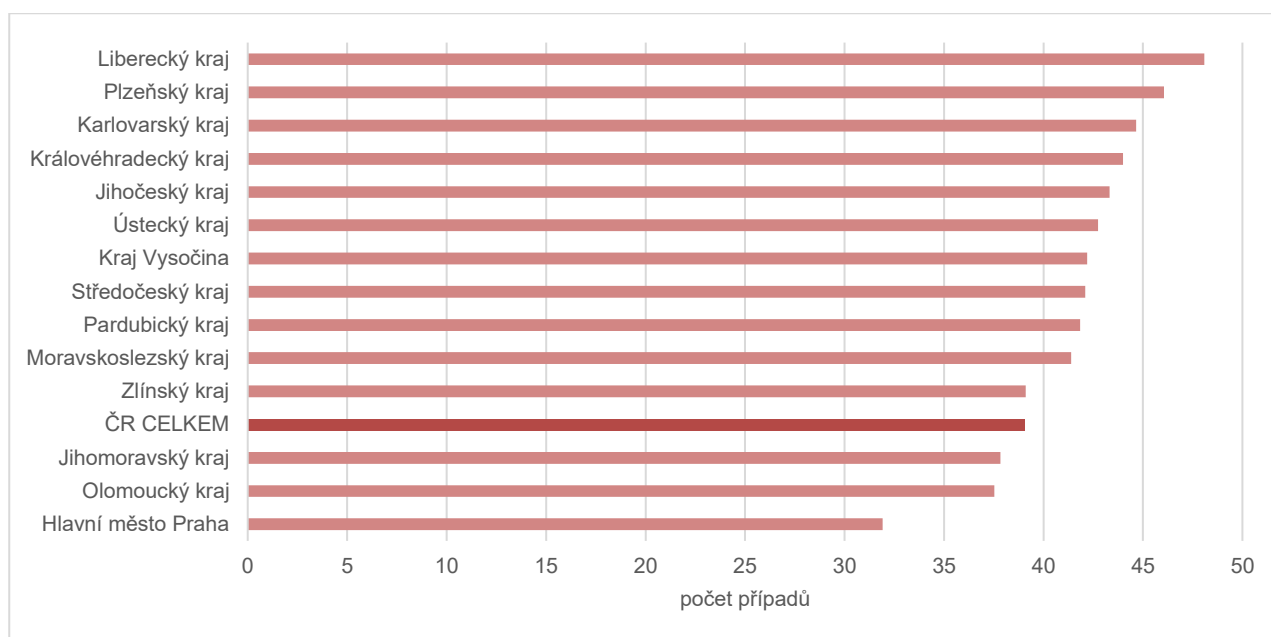
Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **územního členění** bylo v roce 2018 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém kraji (48,1) a Plzeňském kraji (46,1). Průměr za Českou republiku činil 39,1 případů, přičemž podprůměrné hodnoty vykazovaly následující 3 kraje. Nejméně případů bylo hlášeno v Hlavním městě Praze (31,9), Olomouckém kraji (37,5) a Jihomoravském kraji (37,8). Rozdíl dvou extrémních krajů představoval 16 případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců. Hodnoty tohoto sledovaného ukazatele v roce 2018 meziročně vzrostly ve všech krajích, nejvíce v Karlovarském kraji, kde došlo k nárůstu o téměř 4 případy. Naopak nejméně vzrostl počet oproti roku 2017 ve Zlínském kraji o 1,5 případů na 100 pojištěnců.

Rozdíly výskytu dočasné pracovní neschopnosti dle územního členění jsou značně ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutno zohlednit též **metodiku zpracování dat, kdy rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru**, který vede evidenci mezd u zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Graf 2.4: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Z hlediska **velikosti podniku** bylo v roce 2018 nejvíce případů pracovní neschopnosti evidováno u největších firem s 500 a více zaměstnanci, které zaznamenaly 678 tis. případů pracovní neschopnosti, což představuje 37% podíl na republikové hodnotě. Hned za nimi se však umístily firmy s méně než 50 zaměstnanci, které nahlásily 468 tis. případů a tvořily tak čtvrtinu všech nahlášených případů. V relativním pojetí při přepočtu na 100 pojištěnců dominovaly středně velké firmy zaměstnávající 100–249 osob s 45 nově hlášenými případy. V závěsu za nimi se nacházely podniky mající 250–499 zaměstnanců s 44,4 pracovními neschopnostmi. Daleko méně případů pracovní neschopnosti vykazaly nejmenší firmy do 50 zaměstnanců, kde na 100 pojištěnců připadlo 31 hlášení. A zcela nejméně případů bylo zaznamenáno u OSVČ, a sice 14 na 100 nemocensky pojištěných OSVČ.

Tab. 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR v letech 2008–2018

Kraj ČR	Počet nově hlášených případů DPN na 100 pojištěnců										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ČR celkem	48,59	33,89	30,73	30,13	27,44	29,99	29,45	34,69	35,73	36,55	39,08
Hl. m. Praha	42,21	32,70	29,19	28,42	23,77	25,70	25,76	29,44	30,11	30,26	31,91
Středočeský kraj	49,50	36,28	32,16	31,38	29,02	31,48	31,36	36,59	37,99	39,21	42,10
Jihočeský kraj	50,78	34,87	32,32	31,52	30,39	34,28	32,98	39,31	40,35	41,07	43,32
Plzeňský kraj	54,44	37,34	33,80	34,38	33,66	35,55	35,53	42,54	42,80	43,79	46,06
Karlovarský kraj	53,13	34,91	32,27	32,31	31,39	33,43	34,34	41,29	40,80	40,68	44,65
Ústecký kraj	48,84	32,71	29,99	29,93	27,96	30,94	30,49	36,11	38,22	39,09	42,75
Liberecký kraj	54,04	36,72	32,76	32,51	32,10	35,70	34,75	40,38	43,10	44,29	48,09
Královéhradecký kraj	48,82	33,61	30,52	30,70	28,66	31,50	30,21	35,95	38,54	40,61	44,00
Pardubický kraj	49,67	33,61	30,58	30,62	28,51	30,84	30,54	36,63	37,29	38,45	41,84
Vysočina	51,59	33,73	31,71	30,89	28,66	32,09	31,07	37,62	38,31	39,16	42,19
Jihomoravský kraj	47,96	33,36	29,73	28,81	26,76	29,57	28,87	33,54	34,20	35,38	37,83
Olomoucký kraj	48,61	31,65	28,23	26,74	25,39	27,31	26,11	32,73	33,95	35,16	37,53
Zlínský kraj	50,30	33,44	30,84	28,92	27,01	29,94	28,95	35,53	36,00	37,55	39,11
Moravskoslezský kraj	52,14	33,84	31,97	31,74	28,28	31,47	30,36	35,97	37,51	38,44	41,39

Zdroj: ČSÚ

Dalším kritériem, podle kterého lze hodnotit pracovní neschopnost nemocensky pojištěných, je rozdělení na **podniky domácí** a ty **pod zahraniční kontrolou**. Např. v nefinančních podnicích, které v roce 2018 zaměstnávali 70 % všech nemocensky pojištěných osob, zaměstnanci v podnicích pod zahraniční kontrolou hlásili častěji pracovní neschopnost (48,4 případů na 100 nemocensky pojištěných), na rozdíl od těch v domácích podnicích (37,1 nahlášených incidentů). Pracovní neschopnost zaměstnanců však v domácích podnicích trvala v průměru o 8 dní déle (45,4 dne) než u podniků pod zahraniční kontrolou (37,7 dne).

4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti

Pro posouzení vývoje pracovní neschopnosti je důležité nejen zjištění, jak často zaměstnanci do pracovní neschopnosti nastupují, ale i to, jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají.

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištění zaměstnanci práce neschopni z příčin uvedených ve formuláři „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Do počtu případů a počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech = počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti / počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti.

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti je dán součtem dnů, po kterých trvala dočasná pracovní neschopnost všech nově hlášených případů. Sledovaný ukazatel v roce 2018 meziročně vzrostl o 6,2

%, a to ze 72 678 tis. prostonaných dnů v roce 2017 na 77 158 tis. Většina dnů pracovní neschopnosti (85,8 %) je způsobena **nemocí**, v absolutním počtu 66 223 tis. **Mimopracovní úrazy** způsobily 8 363 tis. prostonaných dní (tj. 10,8 %) a **pracovní úrazy** 2 571 tis. (3,3 %). Zatímco počet dnů v pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů již od roku 2015 víceméně stagnuje, počty dnů pro nemoc a pro ostatní úrazy neustále narůstají. Ženy strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 41 934 tis. dní, což je o 6 711 tis. dnů více než muži.

To, že pracovní neschopnost u **žen** trvá déle, potvrzuje i dlouhodobější vývoj znázorněný v grafu 2.5. Ačkoliv vlivem legislativních změn došlo v roce 2009 jak k propadu počtu případů pracovní neschopnosti (o 35 %), tak ke snížení počtu dní strávených na neschopence (o 25 %), průměrná délka případu pracovní neschopnosti meziročně vzrostla.

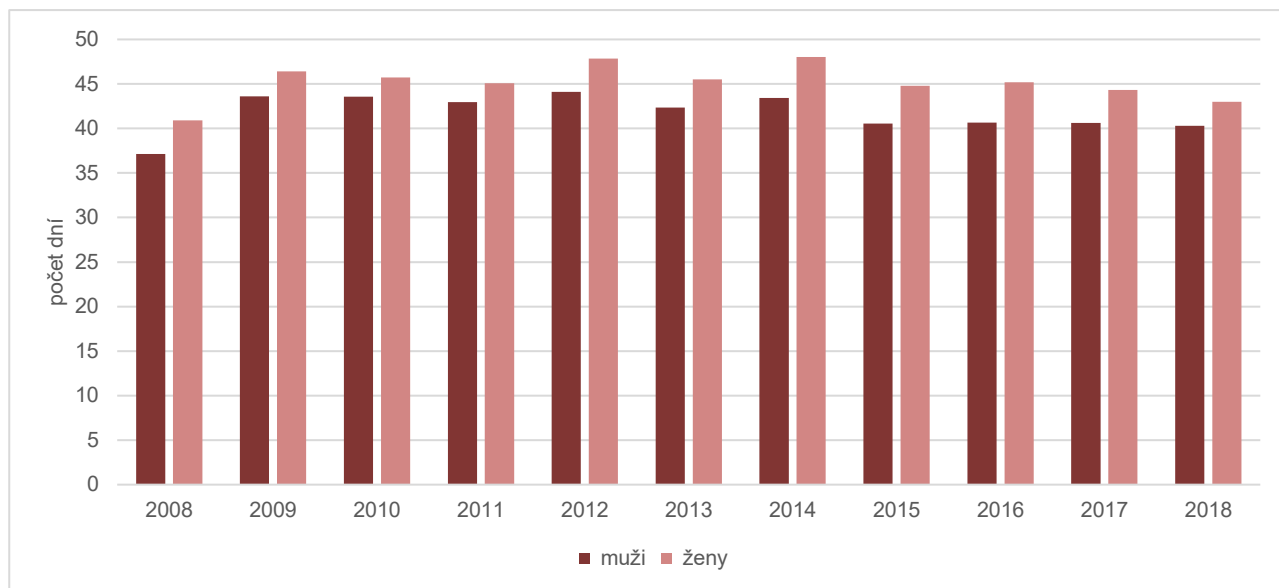
Průměrná délka trvání 1 případu dočasné pracovní neschopnosti meziročně poklesla ze 42,6 dnů v roce 2017 na 41,7 dne v roce 2018. **Nemoc** způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 40,1 dne, neschopnost **pro pracovní úraz** trvala 55,6 dne a z důvodu **ostatních úrazů** 54,7 dne. Meziročně došlo k poklesu průměrné délky trvání pracovní neschopnosti i u žen, a sice ze 44,3 dne na 43 dní. To pro muže se oproti předchozímu roku jen nepatrně snížila a činila 40,3 dne namísto hodnoty 40,6 dne v roce 2017. V období let 2008–2018 se průměrná délka trvání připadající na jeden případ dočasné pracovní neschopnosti zvýšila z 39,1 dne na 41,7 dne, tj. o 2,5 dne. Nejvyšší hodnoty přitom dosáhla v roce 2012 (46,1 dne).

Tab. 2.4: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví v letech 2008–2018 (v tis. dnů)

Rok	Počet kalendářních DPN (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2008	86 757	40 565	46 192	77 647	34 156	43 492	3 548	2 595	954	5 561	3 814	1 747
2009	64 956	30 276	34 680	57 239	24 949	32 290	2 768	1 993	774	4 949	3 333	1 616
2010	59 208	28 008	31 200	51 668	22 892	28 777	2 693	1 925	767	4 848	3 192	1 656
2011	55 924	25 996	29 928	48 774	21 150	27 624	2 593	1 851	741	4 558	2 995	1 563
2012	56 493	26 190	30 303	47 683	20 344	27 340	2 423	1 738	686	6 386	4 109	2 278
2013	58 587	27 024	31 563	49 582	21 147	28 435	2 392	1 689	702	6 613	4 188	2 425
2014	60 235	27 429	32 806	51 093	21 441	29 652	2 447	1 723	724	6 695	4 265	2 431
2015	66 817	30 473	36 345	57 013	24 152	32 861	2 569	1 775	794	7 236	4 546	2 689
2016	70 252	31 874	38 378	60 094	25 396	34 697	2 575	1 761	814	7 583	4 717	2 866
2017	72 678	33 089	39 588	62 113	26 463	35 650	2 583	1 765	818	7 982	4 862	3 120
2018	77 158	35 223	41 934	66 223	28 379	37 845	2 571	1 741	830	8 363	5 104	3 260

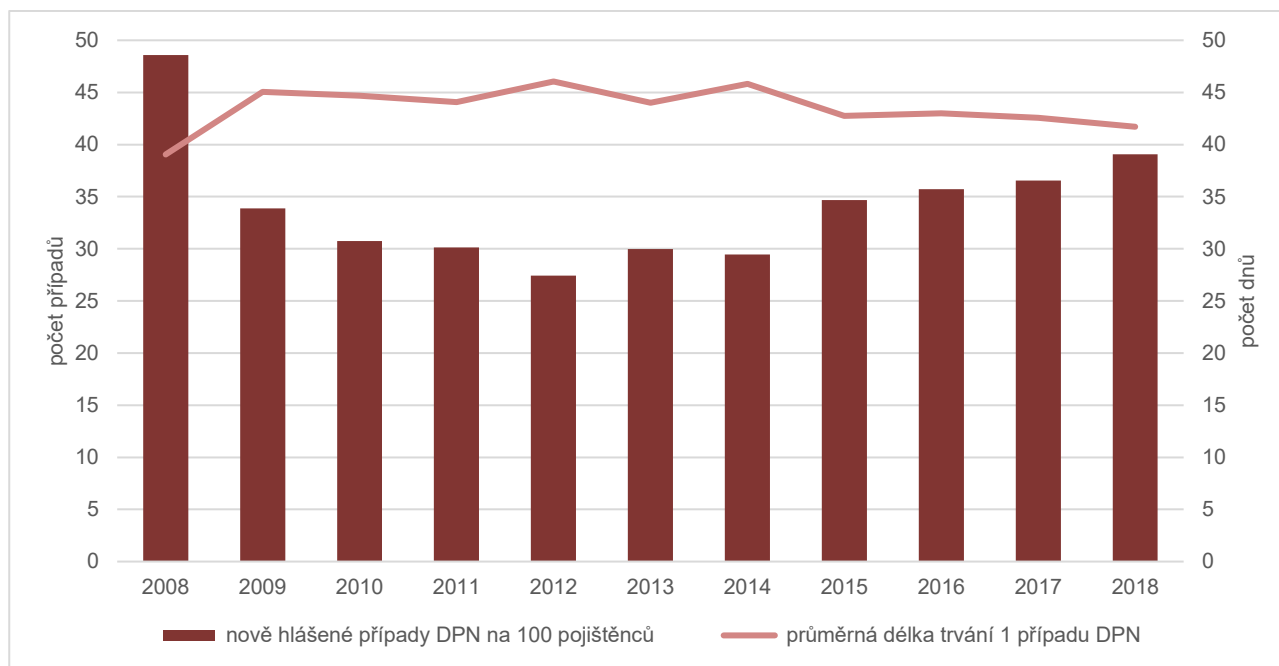
Zdroj: ČSÚ

Graf 2.5: Průměrná doba trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví v letech 2008– 2018

Zdroj: ČSÚ

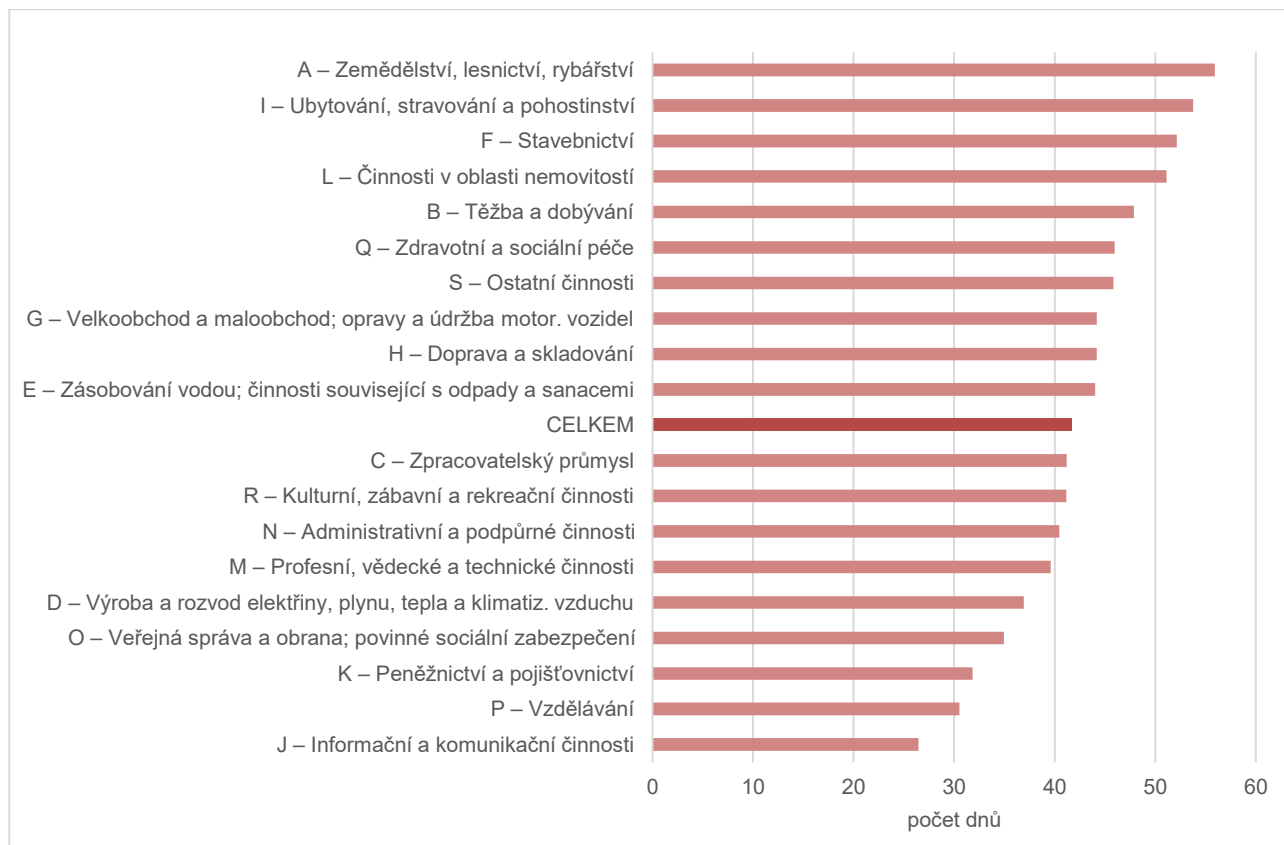
Graf 2.6: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců a průměrná délka jejich trvání v letech 2008–2018

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.7: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce dnů dočasné pracovní neschopnosti bylo zaznamenáno v **odvětví Zpracovatelský průmysl** (26 564 tis.), a to jak celkem, tak v jednotlivých kategoriích – pro nemoc (22 478 tis.), pro pracovní úrazy (1 015 tis.) a pro ostatní úrazy (3 070 tis.). Naopak nejnižší počet dnů pracovní neschopnosti byl hlášen v oblasti Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (402 tis.), kde bylo evidováno i nejméně dnů pracovní neschopnosti pro nemoc (346 tis.) a pro ostatní úrazy (46 tis.). Nejméně dnů pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů vykazovala odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví (6,2 tis.) a Informační a komunikační činnosti (7,1 tis.).

Jak již bylo zmíněno výše, dočasná pracovní neschopnost trvala v průměru 42 dní. Odvětvími s průměrnou délkou trvání případu dlouhodobé pracovní neschopnosti nad 50 dnů bylo v roce 2018 Zemědělství, lesnictví a rybářství (55,9 dne), Ubytování, stravování a pohostinství (53,8 dne), Stavebnictví (52,1 dne) a Činnosti v oblasti nemovitostí (51,1 dne). Poloviční doba (26,4 dne) připadala na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti, což představovalo zcela nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství. Dalšími odvětvími s poměrně nízkou průměrnou délkou pracovní neschopnosti byly oblasti Vzdělávání (30,5 dne) a Peněžnictví a pojišťovnictví (31,8 dne). Podrobněji viz graf 2.7 a tab. 2.5.

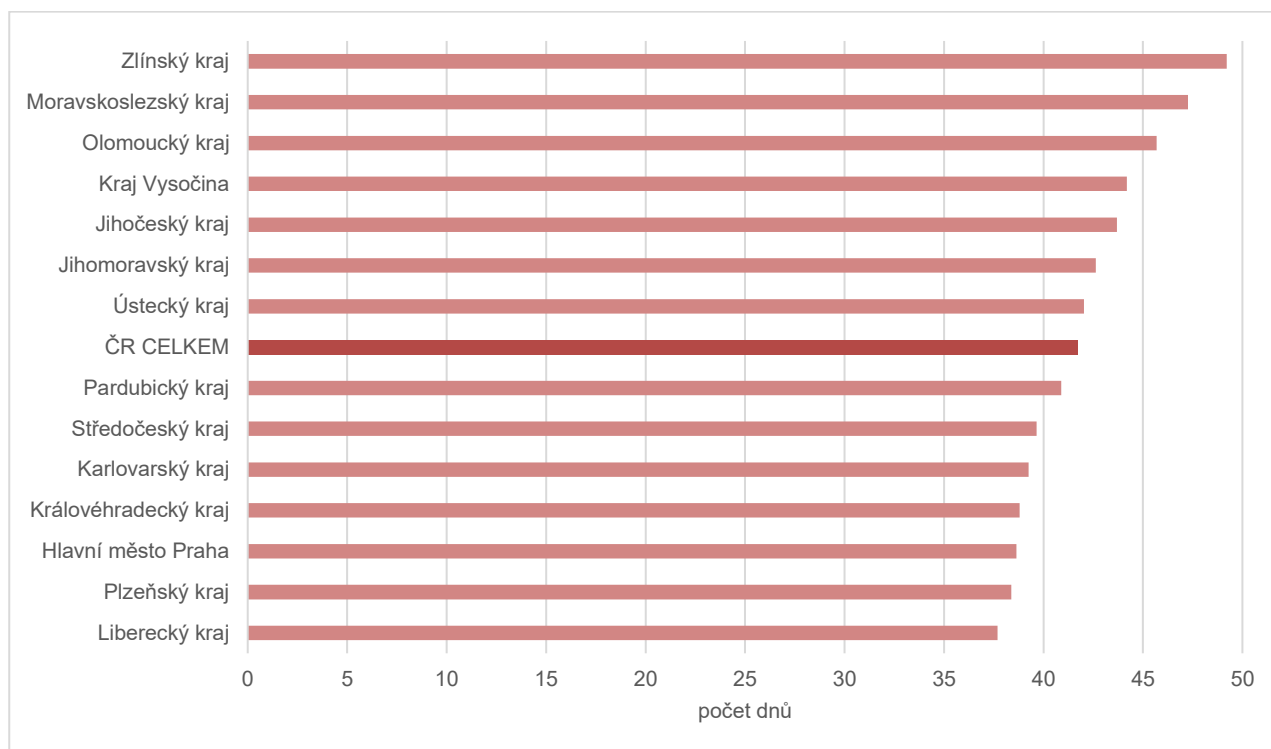
Tab. 2.5: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti v letech 2008–2018

Sekce CZ-NACE	Průměrná délka trvání případu DPN (dny)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	39,05	45,06	44,69	44,08	46,05	44,00	45,81	42,74	43,01	42,56	41,72
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	50,26	60,52	59,36	60,83	61,79	58,85	60,56	57,43	59,00	57,55	55,92
B – Těžba a dobývání	34,57	39,37	37,82	40,62	41,69	44,75	47,98	45,41	53,76	55,56	47,87
C – Zpracovatelský průmysl	38,96	48,90	43,95	41,31	45,45	43,71	44,79	41,60	42,36	41,89	41,18
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatiz. vzduchu	.	40,41	38,53	39,63	43,06	38,48	40,82	40,33	41,44	40,27	36,91
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	.	46,88	45,62	44,71	48,03	45,18	48,12	45,02	45,00	44,62	44,01
F – Stavebnictví	42,70	50,28	53,37	59,59	58,18	57,11	59,28	53,81	54,60	53,92	52,14
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	40,28	45,39	48,50	48,49	51,01	48,73	50,32	46,67	44,91	44,84	44,20
H – Doprava a skladování	.	49,50	47,25	46,90	50,95	49,99	50,88	45,78	45,87	44,23	44,19
I – Ubytování, stravování a pohostinství	42,15	52,16	57,67	60,21	57,86	57,54	58,70	55,03	54,52	54,73	53,77
J – Informační a komunikační činnosti	.	26,71	27,90	26,94	28,17	25,72	27,80	27,54	26,03	26,17	26,44
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	.	29,87	31,95	31,21	33,94	31,19	34,25	33,05	32,42	33,79	31,84
L – Činnosti v oblasti nemovitosti	.	48,34	54,21	53,72	56,05	54,43	56,27	51,98	52,53	53,58	51,12
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	.	38,78	44,84	45,96	43,05	38,85	40,92	38,80	38,69	39,22	39,58
N – Administrativní a podpůrné činnosti	.	45,01	40,79	38,21	45,64	41,72	41,32	38,49	38,24	39,18	40,45
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	30,77	31,97	33,56	37,89	39,67	34,75	38,01	35,86	37,24	36,23	34,94
P – Vzdělávání	31,93	31,21	33,34	32,54	36,65	33,62	35,63	32,61	33,26	32,19	30,54
Q – Zdravotní a sociální péče	44,08	47,04	47,73	47,83	52,59	48,91	51,67	48,11	48,82	47,99	45,98
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	.	39,18	41,83	42,87	45,86	42,70	44,21	41,34	41,86	42,77	41,14
S – Ostatní činnosti	.	44,55	50,82	53,01	50,18	48,31	49,59	48,09	48,87	46,94	45,83

Zdroj: ČSÚ

Vývoj hodnot ukazatele průměrné délky případu pracovní neschopnosti v jednotlivých odvětvích je zřejmý z tabulky 2.5 – až na výjimky nejsou meziroční rozdíly příliš významné. Prudší nárůst byl zaznamenán v odvětví Stavebnictví mezi roky 2010 a 2011, a sice z 53,4 dne na 59,6 dne a mezi roky 2015 a 2016 v odvětví Těžba a dobývání (ze 45,4 dne na 53,8 dne na 1 případ). Za delší časové období největší nárůst v trvání pracovní neschopnosti vykazovalo právě odvětví Těžba a dobývání. Od roku 2009 do roku 2018 došlo k prodloužení pracovní neschopnosti v průměru o 8,5 dne, tj. navýšení o 22 %. Naopak odvětvím, kde se doba připadající na 1 případ pracovní neschopnosti nejvíce snížila, byl Zpracovatelský průmysl. Zatímco v roce 2009 činila necelých 49 dní, v roce 2018 to bylo 41,2 dní. V relativním vyjádření se jedná o pokles o 16 %.

Graf 2.8: Průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti podle krajů ČR v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

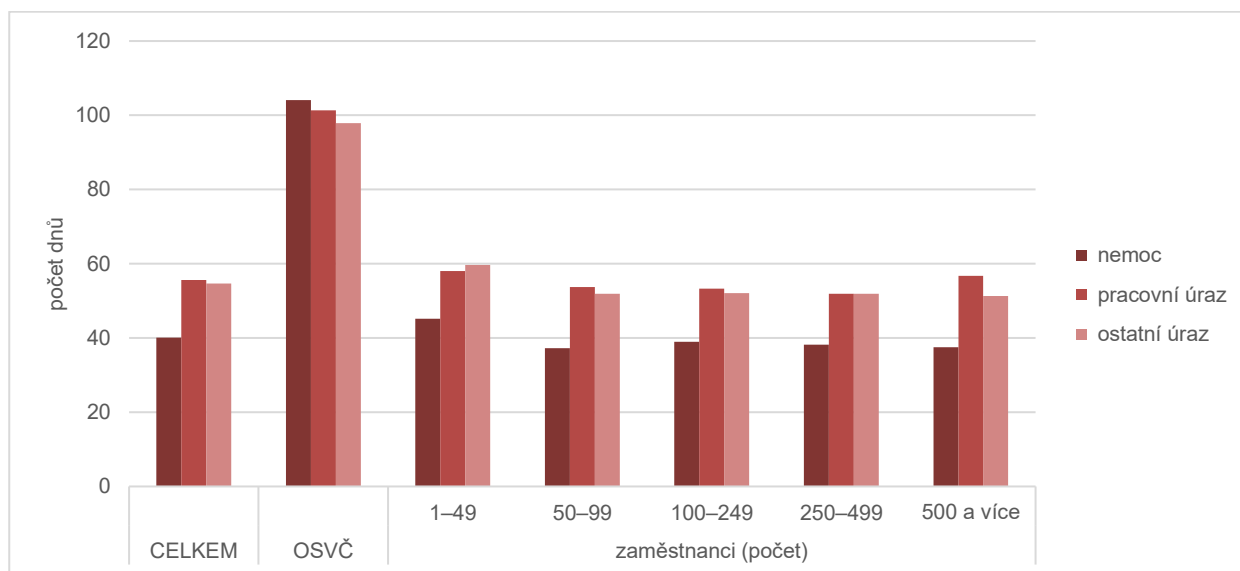
V regionálním kontextu byla nejdelší průměrná doba trvání případu dočasné pracovní neschopnosti v roce 2018 zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském kraji (49,2 dne), v Moravskoslezském kraji (47,3 dne) a v Olomouckém kraji (45,7 dne). Na rozdíl od situace v uplynulých 10 letech, není krajem s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti Praha, nýbrž vystřídal ji Liberecký kraj (37,7 dne). Hlavní město Praha s hodnotou 38,6 dne nepatrně překonalo dokonce i Plzeňský kraj (38,4). Ve všech krajích ČR hodnoty tohoto ukazatele meziročně poklesly, vyjma již zmiňované Prahy, kde se víceméně drží na stejné úrovni.

Z pohledu **detailnějšího územního členění** je zřejmý větší rozptyl hodnot tohoto relativního ukazatele. Nejvyšší průměrnou délku jednoho případu v roce 2018 vykazuje okres Vsetín (54,1 dne) ve Zlínském kraji, který se pohybuje na předních místech mezi okresy s nejdelší pracovní neschopností již několik let. Následuje okres Strakonice (52 dní) v Jihočeském kraji a další zlínský okres Uherské Hradiště (51,9 dne). Nejkratší průměrnou dobu trvání pracovní neschopnosti zaznamenáváme stejně jako v roce 2017 u středočeského okresu Mladá Boleslav (33 dní) a okres Rychnov nad Kněžnou (33,4 dnů) v Královéhradeckém kraji.

Tab. 2.6: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v letech 2008–2018

Kraj ČR	Průměrná délka trvání případu DPN (dny)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ČR celkem	39,05	45,06	44,69	44,08	46,05	44,00	45,81	42,74	43,01	42,56	41,72
Hl. m. Praha	34,37	37,07	38,01	37,59	40,39	37,65	40,00	38,68	37,65	38,43	38,64
Středočeský kraj	38,12	42,74	44,03	43,60	44,69	42,17	43,60	40,84	40,61	40,39	39,65
Jihočeský kraj	40,35	47,85	47,55	48,51	49,66	46,36	48,69	44,32	45,51	45,21	43,69
Plzeňský kraj	37,00	42,92	42,66	40,46	41,61	41,63	42,30	39,23	40,20	39,07	38,38
Karlovarský kraj	35,97	42,93	40,83	39,22	40,80	41,40	41,96	38,76	39,96	39,59	39,26
Ústecký kraj	39,42	45,76	44,93	43,93	48,25	46,66	47,53	43,84	43,02	42,48	42,04
Liberecký kraj	40,00	46,38	45,12	43,95	44,59	42,45	42,77	40,21	39,85	39,00	37,69
Královéhradecký kraj	39,58	45,01	44,59	43,09	44,44	42,36	44,16	41,12	40,59	39,85	38,81
Pardubický kraj	39,13	46,50	45,02	43,29	45,35	43,70	46,07	42,46	43,81	43,20	40,90
Vysočina	38,68	46,63	45,15	44,75	45,64	44,35	47,42	44,06	45,22	45,11	44,19
Jihomoravský kraj	40,98	47,19	47,15	46,41	47,78	45,33	47,07	44,08	44,94	43,98	42,62
Olomoucký kraj	42,29	51,45	50,68	50,87	53,52	51,10	54,09	47,76	48,59	47,16	45,68
Zlínský kraj	44,09	56,99	54,84	55,30	55,66	53,79	55,52	50,28	52,09	50,28	49,21
Moravskoslezský kraj	42,43	51,47	48,91	49,03	51,63	50,05	52,64	48,55	50,03	48,79	47,26

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.9: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle velikosti podniku v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Zajímavá skutečnost nastala u kategorie **osob samostatně výdělečně činných**, které do pracovní neschopnosti nastupují méně často než zaměstnanci (14 případů na 100 pojištěnců v roce 2018), ale pokud jsou ze zdravotních důvodů z výkonu práce indisponováni, průměrná délka jejich pracovní neschopnosti značně převyšuje ostatní sledované kategorie týkající se typu zaměstnavatele a velikosti podniků (viz graf

2.9). Jejich dočasná pracovní neschopnost trvá průměrně 103 dní, zatímco v ostatních kategoriích se pohybuje okolo 40 dnů, u kategorie podniků s 1 – 49 zaměstnanci pak 46,9 dne. Dokonce doba pracovní neschopnosti OSVČ z důvodu nemoci (104,1 dne) převyšuje délku pracovní neschopnosti z důvodu pracovního či jiného úrazu, což u všech kategorií počtu zaměstnanců je přesně naopak. Delší doba trvání pracovní neschopnosti u OSVČ může souviset se skutečností, že tato skupina pojištěnců v době prvních 14 dní trvání pracovní neschopnosti není finančně zabezpečena jako ostatní pojištěnci, je jim vypláceno až nemocenské od 15. dne. Vzhledem k tomuto faktu pak krátkodobé případy lehčích forem nemocí neřeší pracovní neschopností, tu si nechají vystavit až při onemocnění vážnější chorobou, která si pak vyžádá dlouhodobější pracovní neschopnost.

4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav práce neschopných

Nejkomplexnějším ukazatelem statistiky pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti setrvávají). Statistiku pak doplňuje ještě další relativní ukazatel – průměrný denní stav práce neschopných, který nám říká, kolik osob průměrně denně chybělo na pracovišti osob v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává, kolik ze 100 pojištěnců je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz.

Způsob výpočtu:

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti = počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období).

Průměrný denní stav práce neschopných – ukazatel vyjadřuje průměrný počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

Průměrný denní stav práce neschopných = kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti / počet kalendářních dnů ve sledovaném období.

Hodnota ukazatele **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** se na počátku devadesátých let pohybovala okolo 5 %, následně se postupně zvyšovala až do roku 2003, kdy dosáhla svého maxima 6,8 %. V souvislosti s postupnými legislativními změnami zpřísnujícími čerpání nemocenských dávek začaly hodnoty ukazatele od roku 2004 postupně klesat téměř až na polovinu výchozí úrovně z roku 2003 (na 3,5 % v roce 2012). Počínaje rokem 2013 nastal obrat vycházející zřejmě ze skutečnosti, že soubor nemocensky pojištěných osob přivykl přísnějším legislativním podmínkám čerpání nemocenských dávek a hodnota analyzovaného ukazatele začala opět růst. V roce 2015 překročila úroveň 4 % a v roce 2018 dosáhla téměř 4,5 % (v případě mužů 4 % a žen 4,9 %).

Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti z hlediska **odvětvové činnosti** bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (5,9 %). Jinými slovy v průměru 6 % pojištěnců pracujících ve Zpracovatelském průmyslu bylo denně v pracovní neschopnosti. Další odvětví s vyšším podílem osob dočasně práce neschopných byla Těžba a dobývání (5,6 %), Administrativní a podpůrné činnosti (5,4 %) a Zemědělství, lesnictví a rybářství (5,3 %). Naopak nejméně pracovníků v pracovní neschopnosti ze 100 pojištěnců bylo evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (1,9 %), Činnosti v oblasti nemovitostí a Profesionální vědecké činnosti (2,4 %). Podrobněji viz graf 2.10 a tabulka 2.7.

Tab. 2.7: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti v letech 2008–2018

Sekce CZ-NACE	Průměrné procento DPN										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	5,18	4,18	3,76	3,64	3,45	3,62	3,70	4,06	4,20	4,26	4,47
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	6,28	5,20	4,85	4,48	4,12	4,42	4,39	4,82	4,99	5,11	5,27
B – Těžba a dobývání	5,65	4,22	4,14	4,35	4,15	4,77	4,73	4,94	5,83	6,02	5,60
C – Zpracovatelský průmysl	6,65	5,38	4,43	4,24	4,21	4,51	4,63	5,13	5,46	5,53	5,85
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	.	2,32	2,12	2,09	1,97	2,13	2,20	2,54	2,66	2,79	2,94
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	.	4,32	3,84	3,61	3,36	3,69	3,92	4,25	4,43	4,60	4,93
F – Stavebnictví	5,77	4,79	4,84	4,72	4,24	4,52	4,38	4,55	4,65	4,67	4,67
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	5,05	4,14	3,86	3,62	3,36	3,55	3,63	3,87	4,14	4,24	4,55
H – Doprava a skladování	.	4,17	3,85	3,63	3,45	3,77	3,80	4,07	4,21	4,41	4,75
I – Ubytování, stravování a pohostinství	5,31	4,60	4,31	4,16	3,57	3,74	3,80	4,06	4,17	4,19	4,41
J – Informační a komunikační činnosti	.	2,21	2,01	1,93	1,64	1,62	1,65	1,74	1,70	1,77	1,86
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	.	2,81	2,67	2,53	2,20	2,27	2,37	2,56	2,46	2,53	2,57
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	.	3,13	3,02	2,96	2,12	2,19	2,15	2,33	2,38	2,31	2,43
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	.	2,67	2,68	2,55	2,10	2,06	2,06	2,24	2,25	2,34	2,44
N – Administrativní a podpůrné činnosti	.	4,65	4,23	4,14	3,87	4,12	4,56	5,08	5,17	5,21	5,39
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	3,69	2,98	2,73	3,07	2,66	2,68	2,74	3,09	3,13	3,10	3,25
P – Vzdělávání	3,27	2,65	2,48	2,43	2,18	2,32	2,38	2,72	2,77	2,88	3,01
Q – Zdravotní a sociální péče	4,69	3,66	3,39	3,42	3,21	3,42	3,60	3,91	4,06	4,11	4,25
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	.	2,94	2,74	2,66	2,30	2,45	2,49	2,73	2,82	2,86	3,03
S – Ostatní činnosti	.	3,43	3,53	3,48	2,91	3,11	3,20	3,62	3,76	3,58	3,75

Zdroj: ČSÚ

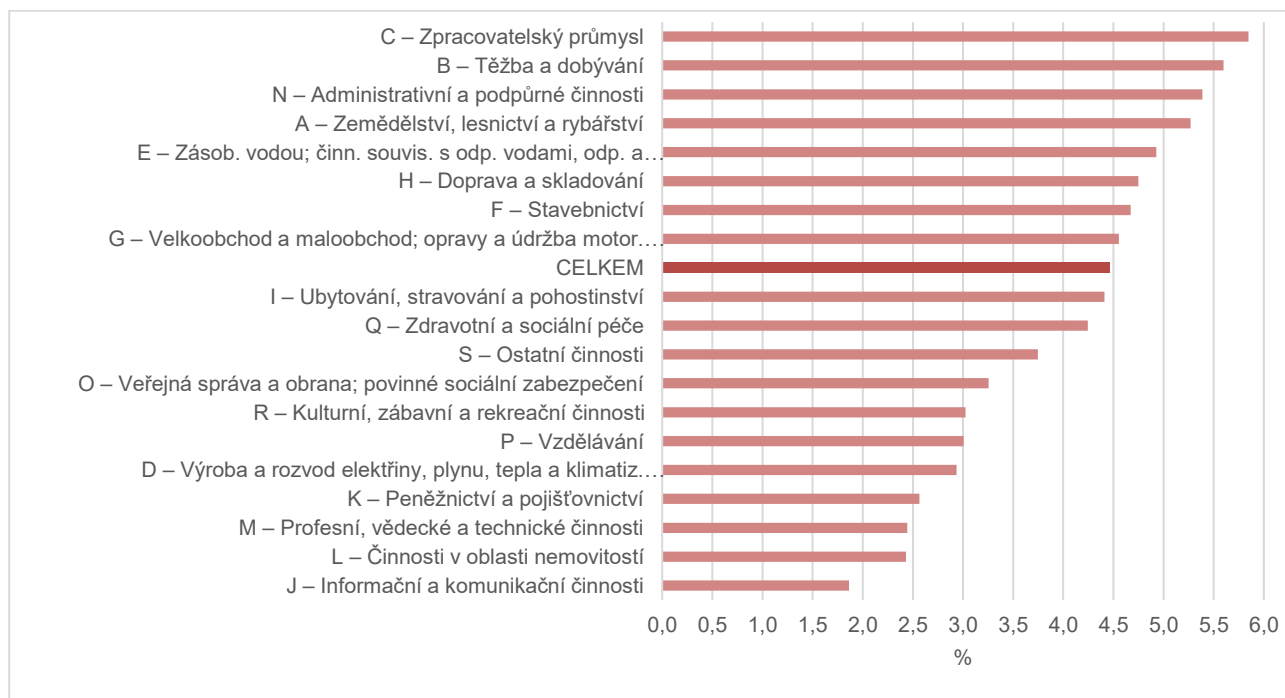
Z **regionálního pohledu** zaznamenal nejvyšší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti Moravskoslezský (5,4 %), Zlínský (5,3 %) a Jihočeský kraj (5,2 %). Hl. m. Praha díky nejnižšímu počtu případů na 100 pojištěnců a díky relativně krátké průměrné době trvání těchto pracovní neschopností zaujímá nejnižší procento práce neschopných na 100 pojištěnců denně. Zatímco hodnoty všech ostatních 13 krajů se nachází v rozmezí 4,4–5,4 %, ukazatel v Praze v roce 2018 dosáhl hodnoty pouze 3,4 %. Toto výsadní postavení si kraj hl. m. Praha drží už řadu let, jak je zřejmé z tabulky 2.8.

Podle detailnějšího územního členění se okresem s nejvyšším průměrným procentem dočasné pracovní neschopnosti v roce 2018 staly Prachatice (6,5 %), následované okresy Strakonice (6,3 %) a Břeclav (6,2 %).

Nejnižší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti vykazovaly okresy Jeseník⁷ (2,2 %) a již zmíněná Praha (3,4 %). Hodnotu ukazatele pod hranici 4 % zaznamenaly ještě okresy Brno-město (3,5 %), Pardubice (3,8 %) a Mělník (3,9 %). Podrobné informace za celou Českou republiku nabízí kartogram 2.1.

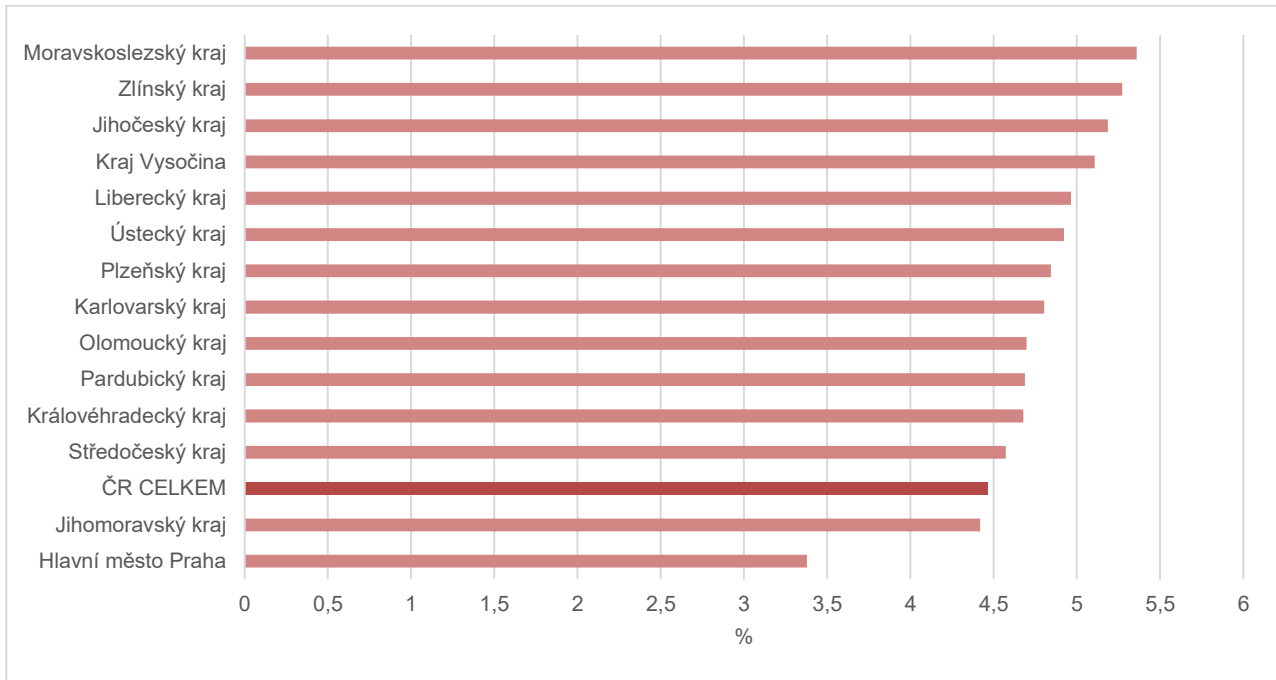
Graf 2.10: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

⁷ V Jeseníku se nachází referát úctárny pěstounské péče pro profesionální pěstouny v ČR. Profesionální pěstouni na neschopenku nechodí, protože jim po dobu pracovní neschopnosti svěřené dítě neodeberou. Jsou však zahrnuti do jmenovatele jako počet pojištěnců v okrese.

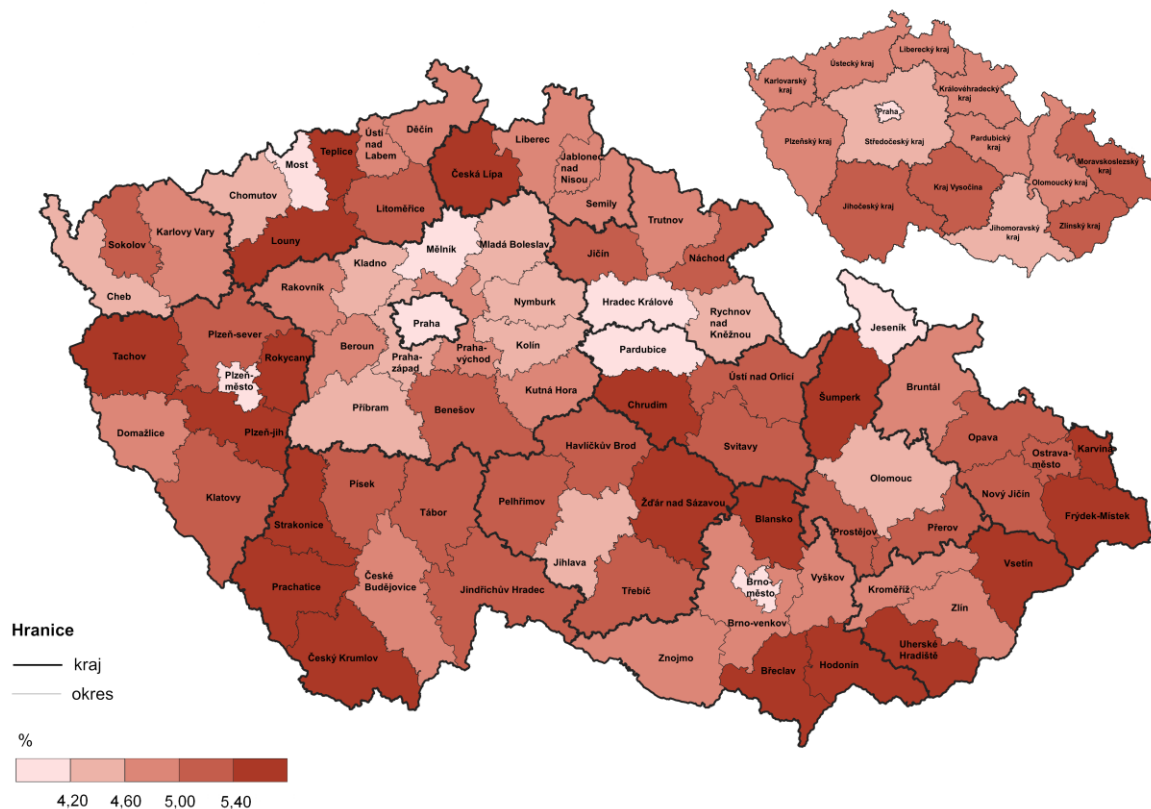
Graf 2.11: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Kartogram 2.1: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti v regionech ČR v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Tab. 2.8: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v letech 2008–2018

Kraj ČR	Průměrné procento DPM											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
ČR celkem	5,18	4,18	3,76	3,64	3,45	3,62	3,70	4,06	4,20	4,26	4,47	
Hl. m. Praha	3,96	3,32	3,04	2,93	2,62	2,65	2,82	3,12	3,10	3,19	3,38	
Středočeský kraj	5,16	4,25	3,88	3,75	3,54	3,64	3,75	4,09	4,22	4,34	4,57	
Jihočeský kraj	5,60	4,57	4,21	4,19	4,12	4,35	4,40	4,77	5,02	5,09	5,19	
Plzeňský kraj	5,50	4,39	3,95	3,81	3,83	4,05	4,12	4,57	4,71	4,69	4,84	
Karlovarský kraj	5,22	4,11	3,61	3,47	3,50	3,79	3,95	4,38	4,46	4,41	4,80	
Ústecký kraj	5,26	4,10	3,69	3,60	3,69	3,95	3,97	4,34	4,49	4,55	4,92	
Liberecký kraj	5,91	4,67	4,05	3,92	3,91	4,15	4,07	4,45	4,70	4,73	4,97	
Královéhradecký kraj	5,28	4,15	3,73	3,63	3,48	3,66	3,66	4,05	4,27	4,43	4,68	
Pardubický kraj	5,31	4,28	3,77	3,63	3,53	3,69	3,85	4,26	4,46	4,55	4,69	
Vysočina	5,45	4,31	3,92	3,79	3,57	3,90	4,04	4,54	4,73	4,84	5,11	
Jihomoravský kraj	5,37	4,31	3,84	3,66	3,49	3,67	3,72	4,05	4,20	4,26	4,42	
Olomoucký kraj	5,62	4,46	3,92	3,73	3,71	3,82	3,87	4,28	4,51	4,54	4,70	
Zlínský kraj	6,06	5,22	4,63	4,38	4,11	4,41	4,40	4,89	5,12	5,17	5,27	
Moravskoslezský kraj	6,05	4,77	4,28	4,26	3,99	4,32	4,38	4,78	5,13	5,14	5,36	

Zdroj: ČSÚ

Obdobný ukazatel jako průměrné procento dočasně pracovní neschopnosti, avšak v absolutním vyjádření představuje **průměrný denní stav práce dočasně neschopných**. Říká, kolik nemocensky pojištěných osob bylo ve sledovaném období (zde roce) průměrně denně nepřítomno v práci z důvodu pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

V roce 2018 kvůli dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 211 391 nemocensky pojištěných osob. Oproti předchozímu roku, kdy hodnota činila 199 116 pojištěnců, se jedná o 6% nárůst (o 12,3 tis. více). Pro **nemoc** bylo v neschopnosti 181 433 pojištěnců, v důsledku **pracovního úrazu** 7 043 a následkem **ostatních úrazů** 22 913 nemocensky pojištěných. Nejvíce pojištěnců chybělo ve Zpracovatelském průmyslu (72 778 osob), dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (28 723 osob), zatímco nejméně pojištěnců v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1 103 osob). Tyto hodnoty jsou do značné míry ovlivněné tím, jaký podíl zaujímá daná sekce v národním hospodářství a kolik zaměstnává osob.

Vývoj hodnot ukazatele průměrný denní stav dočasně práce neschopných v posledních deseti letech je zřejmý z tabulky 2. 9. Zatímco před deseti lety bylo 90 % osob v pracovní neschopnosti indisponováno z důvodu nemoci, v roce 2018 to bylo 86 %. Naopak vzrostl podíl osob, které byly v pracovní neschopnosti z důvodu mimopracovních úrazů, z 6 % v roce 2008 na 11 % v roce 2018. Vývojová křivka tohoto ukazatele má obdobnou tendenci jako počet případů pracovní neschopnosti.

Tab. 2.9: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných v letech 2008–2018 (v tis. osobách)

Rok	Průměrný denní stav DPN (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2008	237,0	110,8	126,2	212,1	93,3	118,8	9,7	7,1	2,6	15,2	10,4	4,8
2009	178,0	83,0	95,0	156,8	68,3	88,5	7,6	5,5	2,1	13,6	9,2	4,4
2010	162,2	76,7	85,5	141,6	62,7	78,9	7,4	5,3	2,1	13,2	8,7	4,5
2011	153,2	71,2	82,0	133,6	57,9	75,7	7,1	5,1	2,0	12,5	8,2	4,3
2012	154,4	71,6	82,8	130,3	55,6	74,7	6,6	4,7	1,9	17,5	11,3	6,2
2013	160,5	74,0	86,5	135,9	58,0	77,9	6,5	4,6	1,9	18,1	11,4	6,7
2014	165,0	75,1	89,9	139,9	58,7	81,2	6,7	4,7	2,0	18,4	11,7	6,7
2015	183,1	83,5	99,6	156,2	66,2	90,0	7,0	4,8	2,2	19,9	12,5	7,4
2016	191,9	87,1	104,8	164,2	69,4	94,8	7,0	4,8	2,2	20,7	12,9	7,8
2017	199,1	90,6	108,5	170,2	72,5	97,7	7,1	4,8	2,3	21,8	13,3	8,5
2018	211,4	96,5	114,9	181,4	77,8	103,7	7,0	4,8	2,3	22,9	14,0	8,9

Zdroj: ČSÚ

4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti

Zatímco doposud se analýza týkala nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti (kapitola 4.2), tak jak data zpracovává ČSÚ, jiný pohled nabízí Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR). Publikuje údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti, které taktéž zpracovává z evidence ČSSZ. Rozdíl v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti mezi oběma zdroji jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Trendy vývoje těchto ukazatelů jsou konzistentní.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů dočasné neschopnosti, které zajišťuje a zpracovává ČSÚ, ÚZIS ČR sleduje dočasné pracovní neschopnosti z dat ČSSZ pouze pro **případy ukončené ve sledovaném roce**. Některé případy vzniklé na konci roku jsou tak v závislosti na délce jejich trvání evidovány až ve zpracování dat pracovní neschopnosti roku následujícího. ÚZIS ČR, který vede Informační systém Pracovní neschopnost, však nabízí ve svých statistikách jiné třídění publikovaných dat než ČSÚ, a to zejména podle věku práce neschopných a podle příčin pracovní neschopnosti. Pro zpestření pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z tohoto zdroje využita v této kapitole. ÚZIS ČR zpracovává roční data o ukončených případech pracovní neschopnosti publikuje na podzim následujícího roku, proto byla využita poslední veřejně dostupná data za rok 2017.

Ukončené případy pracovní neschopnosti – zahrnují veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob ukončenou v daném roce. Nezahrnuje tedy onemocnění a úrazy, u nichž pracovní neschopnost přesahovala do dalšího roku, ani ty případy, kdy nebylo vystaveno „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“.

ÚZIS za rok 2017 evidoval 1 661 147 ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti, což je o 6,8 % více než v předešlém roce. V roce 2017 připadalo na 100 000 nemocensky pojištěných 36 tis. ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti. Nejčetnější výskyt byl zaznamenán v Karlovarském (54,7 tis. případů) a Libereckém (52,2 tis. případů) kraji. Naopak relativně nejméně případů se s velkým odstupem za všemi zbylými kraji vyskytlo v Hl. m. Praze (12,7 tis.).

Celková prostonaná doba činila 68 904 598 dnů, což je o 2,9 mil. dnů více než v roce 2016. Nejdelší dobu si vyžádaly nemoci a úrazy ve Zlínském kraji, a sice v průměru 50 dní na 1 případ a v Moravskoslezském kraji, 49,5 dne na 1 pracovní neschopnost.

Z pohledu **věkové struktury** práce neschopných se v absolutním vyjádření v roce 2017 nejvíce případů pracovní neschopnosti týkalo osob ve věkové skupině 40–44 let (13% podíl na počtu všech případů) a dále ve věkové skupině 25–29 let (12,5% podíl). Z hlediska pohlaví převládali až do věku 34 let muži na neschopence, od 35. roku věku dochází ke změně a častěji bývají v pracovní neschopnosti ženy, a to až do 59. roku věku. U 60letých a starších je opět zřejmá převaha mužů. Největší početní rozdíl je ve věkové kategorii 50–54 let, kde bylo v roce 2017 o 37,5 tis. žen v pracovní neschopnosti více než mužů.

Intenzita pracovní neschopnosti měřená počtem případů na 100 tis. nemocensky pojištěných osob klesá s rostoucím věkem. Nejvyšší je v prvních třech sledovaných věkových skupinách (až do 29 let), ve věkové skupině do 20 let dokonce na 100 pojištěnců připadá v průměru 118 neschopenek za rok (jedná se však převážně o krátkodobé neschopenky v průměrné délce 16,8 dne, což představuje nejkratší dobu v pracovní neschopnosti ze všech věkových kategorií). Klesající tendence intenzity pracovní neschopnosti končí věkovou skupinou 40–44 let. Následuje mírný nárůst až do věkové skupiny 55–59 let. Nejnižší počet případů je ve věkové skupině 65 a více let, což může souviset i se zkrácenou podpůrnou dobou u pracujících důchodců⁸ a

⁸ Poživateli starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo od 15. kalendářního dne nařízené karantény po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost.

s faktem, že pokud v tomto věku pojištěnec onemocní vážnější chorobou, většinou již ve výdělečné činnosti dále nepokračuje. Svědčí o tom i průměrná délka trvání pracovní neschopnosti u této nejstarší věkové skupiny – 46,4 dne.

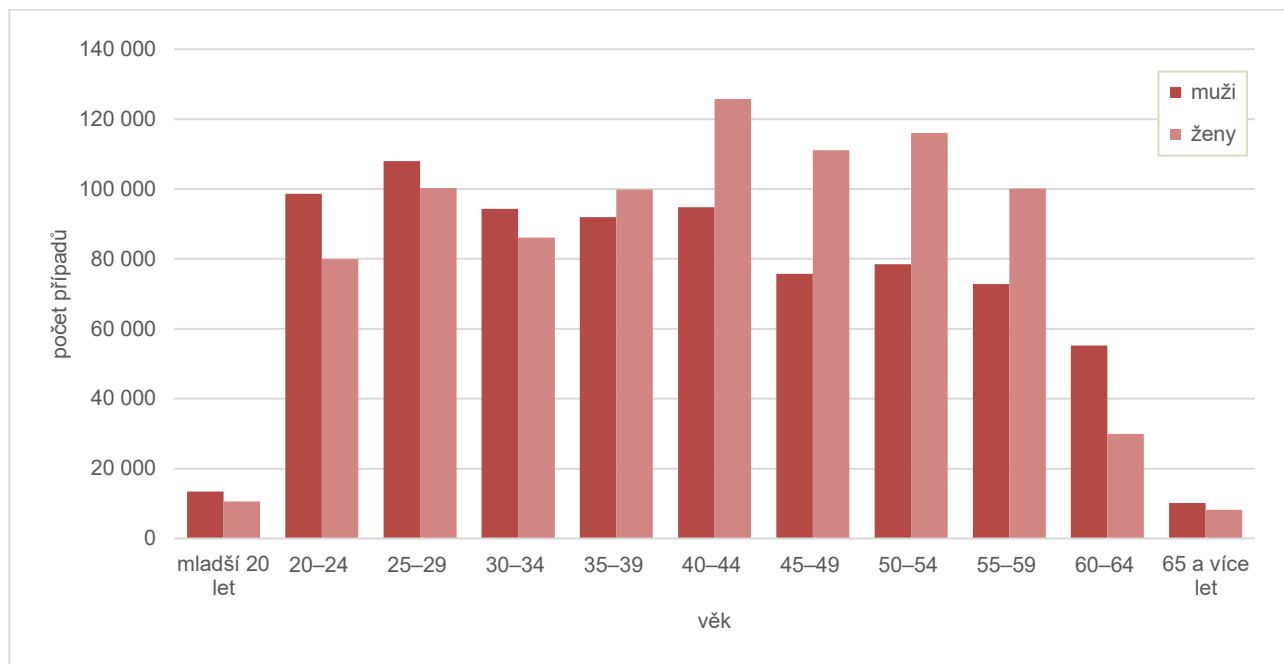
Tab. 3.10: Ukončené případy pracovní neschopnosti podle věkových skupin v roce 2017

Věková skupina	Počet ukončených případů DPN			Počet ukončených případů DPN na 100 000 nemocensky pojištěných osob	Průměrná délka trvání 1 ukončeného případu DPN ve dnech
	Celkem	podle pohlaví			
		muži	ženy		
Celkem	1 661 174	793 362	867 812	35 557	41,5
mladší 20 let	24 046	13 441	10 605	117 873	16,8
20–24 let	178 521	98 604	79 917	74 930	23,2
25–29 let	208 201	107 957	100 244	43 935	28,9
30–34 let	180 417	94 324	86 093	34 651	34,1
35–39 let	191 768	91 972	99 796	30 267	36,5
40–44 let	220 465	94 740	125 725	29 051	40,4
45–49 let	186 806	75 715	111 091	30 903	45,8
50–54 let	194 500	78 487	116 013	34 147	51,5
55–59 let	172 897	72 763	100 134	36 725	61,5
60–64 let	85 146	55 215	29 931	31 853	72,9
65 a více let	18 407	10 144	8 263	16 148	46,4

Zdroj: ÚZIS ČR

Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti v roce 2017 činila 41,5 dne. Čas, který si pracovní neschopnost vyžádá, roste s věkem (viz tab. 3.1), a to od již zmíněné doby 16,8 dne ve věkové skupině osob 20letých a mladších až po 72,9 dne ve věkové skupině 60–64 let, což je dáno zejména poklesem krátkodobých případů pracovní neschopnosti pro nemoci dýchací soustavy a naopak nárůstem dlouhodobých případů pracovní neschopnosti pro nádorová onemocnění a nemoci oběhové soustavy se zvyšujícím se věkem.

Graf 3.1: Ukončené případy pracovní neschopnosti podle věku a pohlaví v roce 2017

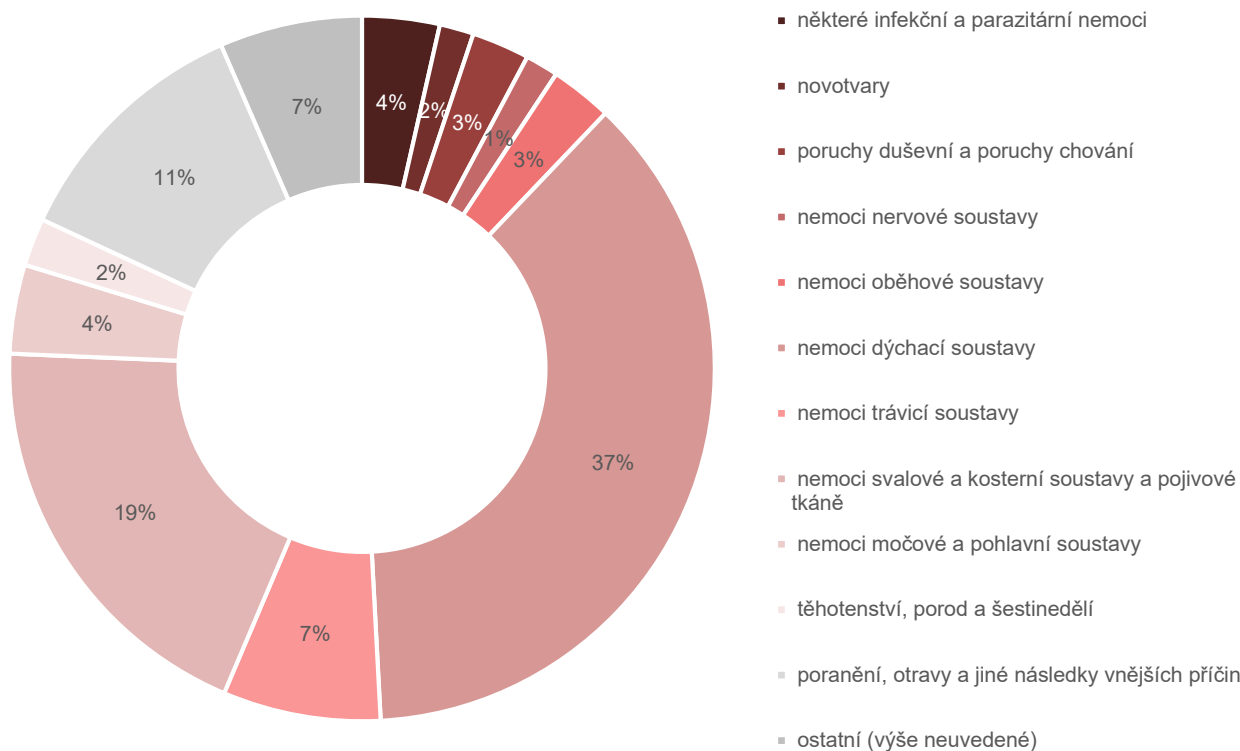
Zdroj: ÚZIS ČR

Pracovní neschopnost může plynout z různých příčin a statistiky ÚZIS nabízí přehled případů pracovní neschopnosti **podle diagnóz**. Nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti zůstávají nemoci dýchací soustavy, které v roce 2017 způsobily 37 % všech případů. Z nemocí této skupiny jsou neschopenky vystaveny zejména kvůli zánětu horních a dolních cest dýchacích, akutnímu zánětu mandlí či chřipce. Na druhou stranu onemocnění dýchací soustavy tvořila pouze 13,8 % (9,5 mil. dnů) z celkového počtu prostonaných dnů, což znamená v průměru nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz, a sice 15,5 dne připadající na 1 případ.

Druhou nejčastější příčinou pracovní neschopnosti představovaly nemoci svalové a kosterní soustavy, které v roce 2017 tvořily pětinu všech případů pracovní neschopnosti. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou délkou trvání jednoho případu – v průměru více než 2 kalendářní měsíce (65,6 dne) na 1 případ. Na celkovém počtu prostonaných dnů se tato kategorie podílí téměř třetinou (21 mil. dnů, tj. 30,5 %), což je dlouhodobě nejvyšší podíl. Z nemocí svalové a kosterní soustavy zapříčiňují pracovní neschopnost nejčastěji onemocnění zad a páteře.

Třetím nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti s 11% podílem na všech případech byly poranění a otravy a jiné následky vnějších příčin (zejména vymknutí, podvrtnutí a natažení kloubních vazů). Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v případě této skupiny nemocí 52,1 dne, počet prostonaných dnů druhý nejvyšší ze všech skupin diagnóz (10 mil. dnů, tj. 14,5 % z celkového počtu ukončených případů pracovní neschopnosti).

Graf 3.2: Struktura ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz (kapitol MKN-10) v roce 2017

Zdroj: ÚZIS ČR

Nejdelší průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti byla v roce 2017 evidována u novotvarů (124,3 dne), zatímco u žen to bylo 114,5 dne, u mužů dokonce 141 dnů. Druhou nejdelší dobu neschopnosti si vyžádaly nemoci spojené s těhotenstvím a potraty (104,2 dne). Téměř v průměru tříměsíční pracovní neschopnost způsobily duševní poruchy a poruchy chování (84,6 dne), nemoci nervové soustavy (82,9 dne) a nemoci oběhové soustavy (80,9 dne).

Z hlediska **pohlaví** je výskyt pracovní neschopnosti četnější u žen, v roce 2017 připadalo na 100 tis. pojištěnců 38 tis. ukončených případů u žen a 33 tis. případů u mužů. Pracovní neschopnost u žen také trvala v průměru o 4 dny déle než u mužů. Tento rozdíl přetrvává dlouhodobě a je dán zejména indispozicemi spojenými s těhotenstvím. Výraznější rozdíl v trvání pracovní neschopnosti podle pohlaví se objevuje i u dalších diagnóz. Počet případů na 100 tis. nemocensky pojištěných je významně vyšší u žen následkem duševních poruch a poruch chování (téměř dvojnásobně), u nádorových onemocnění a u nemocí močové a pohlavní soustavy. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové soustavy a mnohem častěji než ženy jsou práce neschopní pro poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin.

Tab. 3.2: Ukončené případy pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz a pohlaví v roce 2017

Skupiny diagnóz (kapitoly podle MKN-10)	Počet ukončených případů DPN			Počet ukončených případů DPN na 100 000 nemocensky pojištěných osob			Průměrné trvání 1 ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
Celkem	1 661 174	793 362	867 812	35 557	33 475	37 702	41,5	39,2	43,6
Některé infekční a parazitární nemoci	58 974	31 267	27 707	1 262	1 319	1 204	17,4	16,7	18,2
Novotvary	26 036	9 635	16 401	557	407	713	124,3	141,0	114,5
Poruchy duševní a poruchy chování	44 034	15 729	28 305	943	664	1 230	84,6	78,4	88,0
Nemoci nervové soustavy	25 165	10 277	14 888	539	434	647	82,9	82,6	83,1
Nemoci oběhové soustavy	47 275	26 757	20 518	1 012	1 129	891	80,9	91,5	67,2
Nemoci dýchací soustavy	615 070	287 713	327 357	13 166	12 140	14 222	15,5	15,0	15,9
Nemoci trávicí soustavy	120 188	65 736	54 452	2 573	2 774	2 366	29,1	29,2	29,0
Nemoci svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně	320 276	163 213	157 063	6 855	6 887	6 824	65,6	60,7	70,6
Nemoci močové a pohlavní soustavy	67 696	14 861	52 835	1 449	627	2 295	32,6	36,6	31,5
Těhotenství, porod a šestinedělí	36 341	x	36 341	778	x	1 579	104,2	x	104,2
Poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin	191 430	123 625	67 805	4 098	5 216	2 946	52,1	50,6	54,7
Ostatní (výše neuvedené)	108 689	44 549	64 140	2 325	1 878	2 785	51,3	46,3	39,0

Zdroj: ÚZIS ČR

4.4 Výdaje na nemocenské

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech krátkodobých sociálních zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Z nemocenského pojištění se poskytuje 6 peněžitých dávek, a to:

Nemocenské

Peněžitá pomoc v mateřství

Ošetřovné

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a v mateřství

Dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská) **od 1. 2. 2018⁹**

Dlouhodobé ošetřovné **od 1. 6. 2018¹⁰**

Výše dávek nemocenského pojištění závisí na dosahovaném výdělku, redukčních hranicích pro redukcí denního vyměřovacího základu, redukcí mezi jednotlivými redukčními hranicemi a na procentní sazbě pro jednotlivé dávky.

⁹ Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. „otcovská“ zákonem č. 148/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

¹⁰ Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné zákonem č. 310/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného). Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí za kalendářní dny.

Nemocenské – je základní peněžitou dávkou systému nemocenského pojištění. Na nemocenské má nárok pojištěnec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, a to od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

V roce 2018 bylo pojištěncům vyplaceno nemocenské v celkové hodnotě 22,7 mld. Kč, což představuje téměř 67% podíl celkových výdajů na dávky systému nemocenského pojištění. Meziročně vzrostly výdaje na nemocenské o 4,4 mld. Kč, tj. o 24 %. Takové zvýšení výdajů je za posledních 10 let nebývalé. Je způsobeno zejména nárůstem počtu proplacených dnů a nárůstem výše průměrné denní dávky nemocenského. Došlo rovněž k meziročnímu nárůstu výše průměrné denní dávky nemocenského (o cca 22,5 % na 468 Kč).

K nejdramatičtějším změnám v úrovni výdajů na nemocenské došlo v roce 2009 v souvislosti s již zmiňovanou legislativní úpravou nemocenského pojištění. Nový zákon o nemocenském pojištění znatelně snížil výši dávek nemocenského pojištění a zejména stanovil, že po dobu prvních 14 dnů pracovní neschopnosti je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy nebo platu, kterou mu poskytuje zaměstnavatel (s výjimkou prvních 3 pracovních dnů). Poskytování náhrady mzdy nebo platu zaměstnavatelem bylo přijetím úsporných opatření v letech 2011 až 2013 dočasně prodlouženo z prvních 14 na 21 dnů pracovní neschopnosti. V důsledku těchto legislativních změn došlo k rapidnímu poklesu nemocnosti, což rovněž mělo vliv na pokles výdajů na nemocenské. V roce 2013 byly výdaje o více než 10 mld. Kč nižší než před zákonnou úpravou v roce 2008.

V roce 2017 bylo přijato několik významných legislativních opatření v oblasti nemocenského pojištění s účinností od roku 2018, která mohou zásadním způsobem ovlivnit jeho finanční bilanci. Jedná se o **zvýšení nemocenského od 31. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 66 % redukováného denního vyměřovacího základu a od 61. kalendářního dne DPN nebo karantény na 72 % redukováného denního vyměřovacího základu s účinností od 1. ledna 2018 a dále o rozšíření okruhu dávek poskytovaných z nemocenského pojištění o novou dávku otcovské poporodní péče (dále jen „otcovská“) s účinností od 1. února 2018 a dávku dlouhodobého ošetřovného s účinností od 1. června 2018.

Největší dopad na výdaje na nemocenské pojištění plyne patrně ze zvýšení nemocenského od 31., resp. 61. kalendářního dne DPN nebo karantény. Navýšení úrovně dávek vede ke zlepšení finanční situace dlouhodobě nemocných osob, a tedy částečně snižuje ekonomickou motivaci k co nejrychlejšímu návratu do zaměstnání. Což je patrné na nárůstu celkového počtu prostonaných dnů případů DPN.

Podrobnější informace k výdajům na nemocenské a dalším dávkám, které jsou poskytovány ze systému nemocenského pojištění, naleznete na internetových stránkách MPSV v analýze [Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR](#).

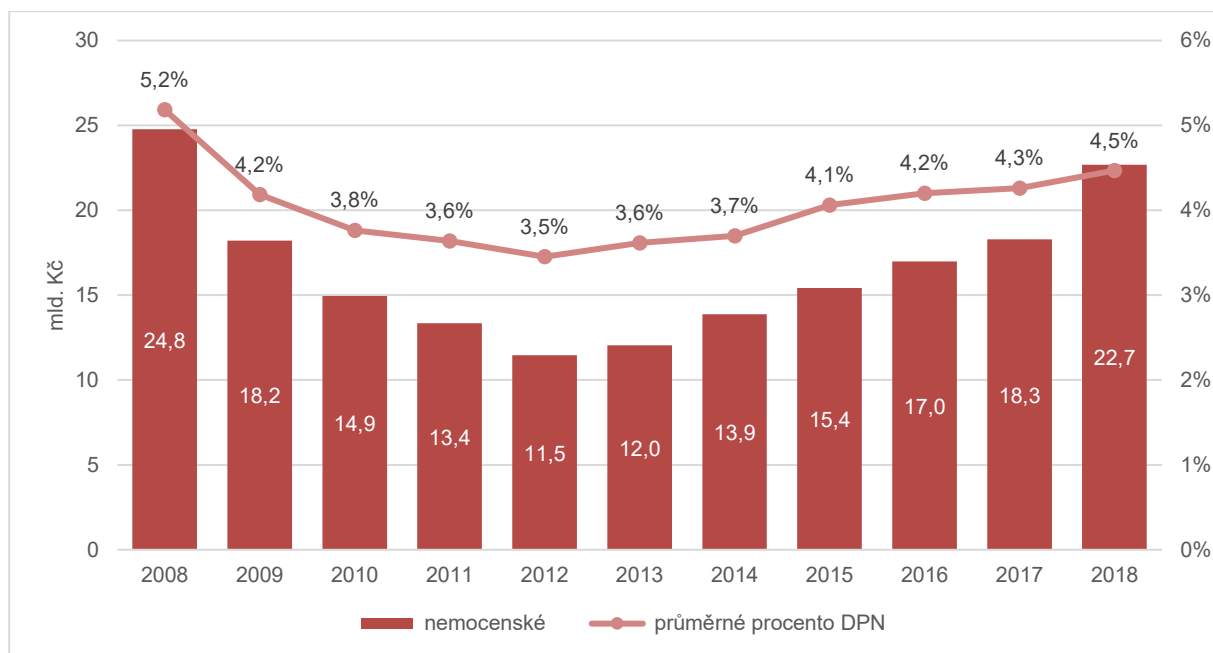
Tab. 4.1: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v letech 2008–2018 (v mld. Kč)

Druh dávky	Výdaje na dávky nemocenského pojištění v mld. Kč										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	31,88	26,03	22,79	21,51	19,38	20,14	22,08	24,11	26,28	28,32	33,97
nemocenské	24,77	18,22	14,94	13,35	11,47	12,04	13,88	15,43	16,99	18,29	22,68
ošetřovné	0,81	0,73	0,43	0,64	0,68	0,84	0,85	1,06	1,18	1,40	1,63
peněžitá pomoc v mateřství	6,30	7,08	7,41	7,51	7,22	7,26	7,33	7,61	8,11	8,62	9,40
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,004	0,005	0,004	0,006	0,007	0,007	0,009	0,009	0,009	0,008	0,009
otcovská poporodní péče ¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,221
dlouhodobé ošetřovné ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,032

Zdroj: ČSSZ

1) Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. "otcovská" – účinnost od 1. února 2018

2) Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné – účinnost od 1. června 2018

Graf 4.1: Výdaje na nemocenské a průměrné procento pracovní neschopnosti v letech 2008–2018

Zdroj: ČSSZ, ČSÚ

Od roku 2008 postupně klesal objem vyplacených dávek nemocenského až do roku 2012 (celkem o 13,3 mld. Kč), kdy dosáhl pouze 46 % objemu nemocenského vyplaceného v roce 2008. V posledních pěti letech dochází k poměrně výraznému nárůstu objemu vyplacených dávek nemocenského, a to o 10,7 mld. Kč od roku 2013. Vývojová křivka výdajů na nemocenské v posledním desetiletí má obdobný trend jako vývoj nemocnosti, změny v objemu výdajů na nemocenské jsou však dynamičtější.

4.5 Pracovní úrazy

V oblasti pracovní úrazovosti ukládá česká i evropská legislativa zaměstnavatelům řadu povinností související s evidencí, hlášením a objasněním příčin a okolností vzniku každého pracovního úrazu.

Pracovní úraz – pracovním úrazem se rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Smrtelný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel.

Závažný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance více než 5 dnů.

Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Ohlášení pracovního úrazu místně příslušnému Oblastnímu inspektorátu práce (OIP) podléhá smrtelný pracovní úraz a pracovní úraz s hospitalizací delší než 5 dnů (tzv. závažný pracovní úraz). Vyhotovit záznam o úrazu (vč. případného hlášení změn) a zaslat jej na místně příslušný OIP je zaměstnavatel povinen u smrtelného úrazu, závažného úrazu i u pracovního úrazu s pracovní neschopností delší než 3 dny. V závislosti na druhu a okolnostech vzniku pracovního úrazu se pracovní úraz ohlašuje a záznam o něm se zasílá ještě na další stanovené orgány a instituce. Evidenci všech úrazů, tedy i takových, kterými nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo jimi byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny, je zaměstnavatel povinen vést v knize úrazů.

Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz meziročně poklesl ze 47 491 případů v roce 2017 na 46 223 případů v roce 2018 (tj. o 2,7 %). Z tohoto celkového počtu bylo 45 666 případů (98,8 %) **pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny** (tedy těch, které podléhají povinnosti vyhotovit záznam o úrazu a zaslat jej OIP). Nadále se v této kapitole budeme věnovat této skupině pracovních úrazů.

V pracovní úrazovosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi **pohlavími**, muži zde výrazně dominují. Z celkového počtu pracovních úrazů připadalo v roce 2018 na muže 67,8 % (v roce 2008 dokonce 73,4 %) a na ženy pouze 32,2 % (26,6 % v roce 2008) pracovních úrazů, což je dáno i odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa a Vzdělávání. Ještě výraznější rozdíl mezi pohlavími je patrný u smrtelných pracovních úrazů. V roce 2018 se muži se podíleli na smrtelných úrazech z 95 %. Oproti předchozímu roku došlo k nárůstu smrtelných pracovních úrazů z 95 na 123, tj. téměř o 30 %. Zejména u mužů je zvýšení markantní, v roce 2018 došlo ke 117 smrtelným úrazům mužů, což je o 16 více než v roce 2017.

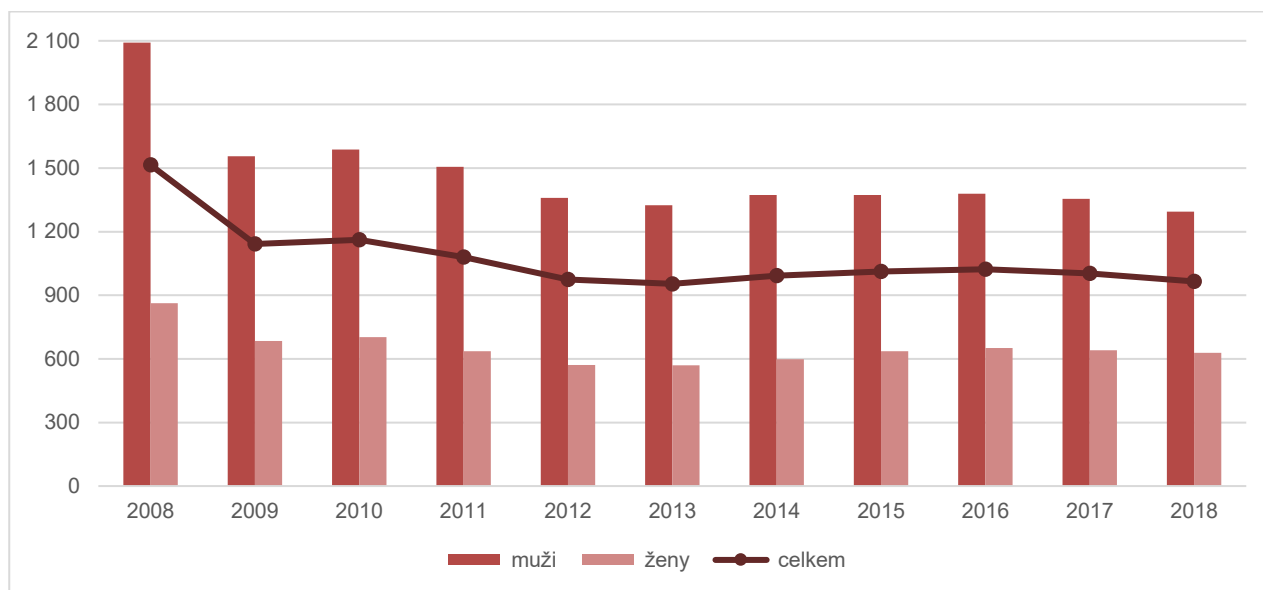

Tab. 5.1: Pracovní úrazy podle pohlaví v letech 2008–2018

Rok	Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností			Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny			Počet smrtelných pracovních úrazů		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2008	71 281	52 286	18 995	69 243	50 697	18 546	174	166	8
2009	50 173	35 985	14 188	48 568	34 763	13 805	105	97	8
2010	51 678	36 701	14 977	50 047	35 460	14 587	121	112	9
2011	47 111	33 619	13 492	45 482	32 354	13 128	125	117	8
2012	44 108	31 455	12 653	43 543	31 019	12 524	113	111	2
2013	42 927	30 418	12 509	42 355	29 955	12 400	113	106	7
2014	45 058	31 737	13 321	44 301	31 188	13 113	117	115	2
2015	46 331	32 117	14 214	45 621	31 605	14 016	131	120	11
2016	47 379	32 592	14 787	46 713	32 102	14 611	104	101	3
2017	47 491	32 575	14 916	46 870	32 120	14 750	95	91	4
2018	46 223	31 340	14 883	45 666	30 947	14 719	123	117	6

Zdroj: ČSÚ, SÚIP

Graf 5.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců v letech 2008–2018

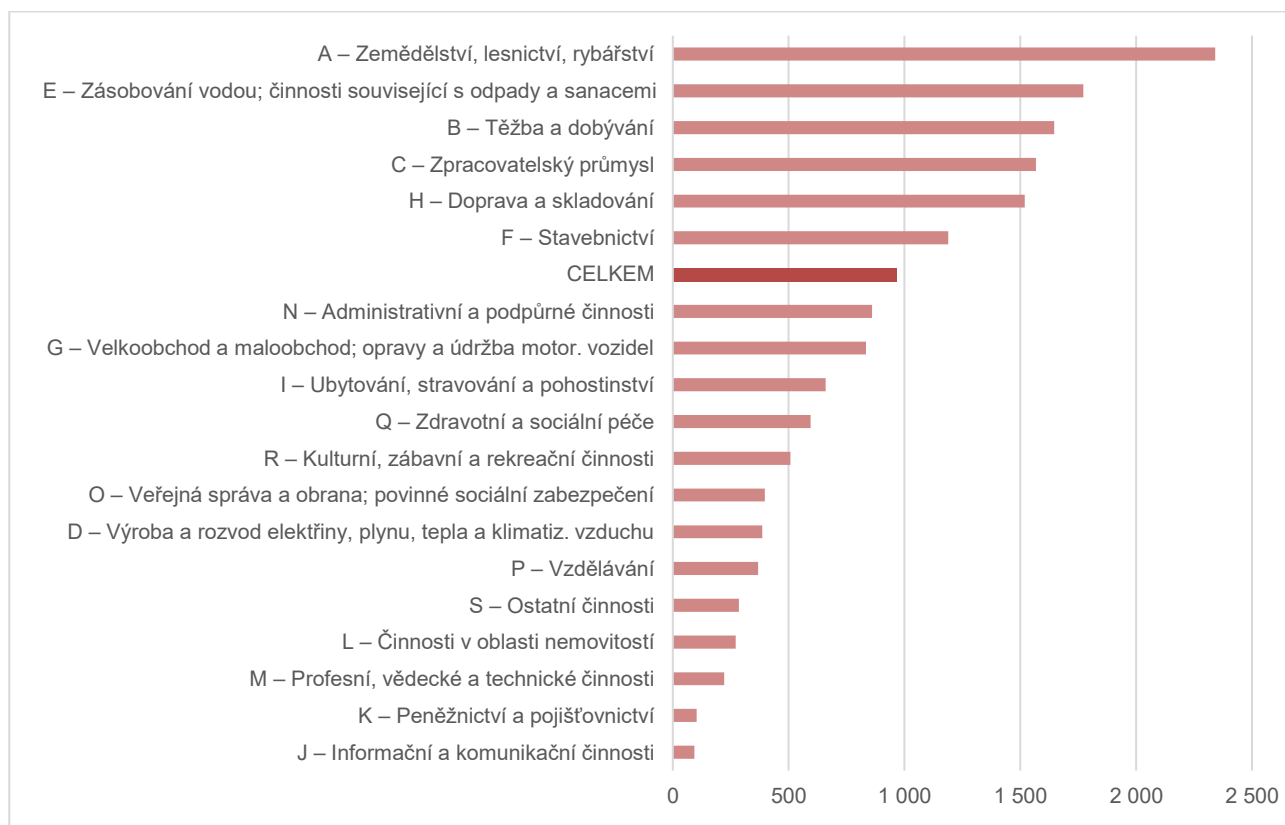

Zdroj: ČSÚ

Za posledních deset let došlo k celkovému poklesu počtu pracovních úrazů s **DPN delší než 3 dny** o 34 %, výraznější byl pokles u mužů (o 39 %) než u žen (o 20,6 %). Rozdíl dynamiky poklesu u obou pohlaví se projevil v již zmíněné změně podílu mužů či žen na celkové pracovní úrazovosti. Nutno podotknout, že počet pracovních úrazů ve sledovaném období se nesnižoval proporcionálně, pokles byl zastaven v roce 2013 a od roku 2014 dochází k mírnému meziročnímu nárůstu počtu pracovních úrazů, který v roce 2018 vystřídal pokles. Podobný vývojový trend má i relativní ukazatel počtu pracovních úrazů s DPN delší než 3 dny na 100 000 nemocensky pojištěných osob (viz graf 5.1).

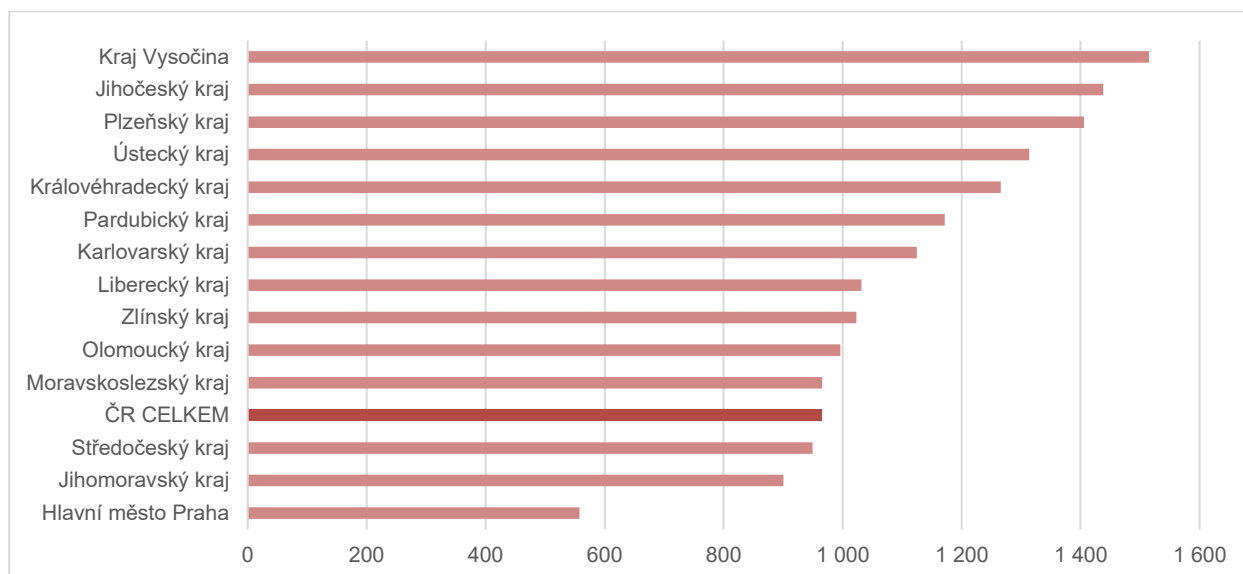
V absolutním vyjádření nejvíce pracovních úrazů s DPN delší než 3 dny se v roce 2018 událo ve Zpracovatelském průmyslu (19 515 případů), následují **odvětví** Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (5 261 případů) a Doprava a skladování (4 534 případy). Pokud však zohledníme zaměstnanost v jednotlivých odvětvích a použijeme relativní ukazatel vztažený na 100 tis. pojištěnců, nejrizikovějším odvětvím je Zemědělství, lesnictví a rybářství (2 341 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců), dále odvětví Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (1 772), Těžba a dobývání (1 646), teprve poté následuje Zpracovatelský průmysl (1 567), Doprava a skladování (1 519) a Stavebnictví (1 190). Nejméně rizikovým se jeví odvětví Informační a komunikační činnosti s 93 pracovními úrazy a Peněžnictví a pojišťovnictví se 102 pracovními úrazy v přepočtu na 100 tis. pojištěnců, které si vyžádaly 3denní a delší pracovní neschopnost.

Graf 5.2: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti v roce 2018

Zdroj: ČSÚ

Graf 5.3: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle krajů ČR v roce 2018

Z pohledu **územního členění** bylo v roce 2018 nejvíce případů pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny na 100 tis. nemocensky pojištěných osob hlášeno v kraji Vysočina (1 515), Jihočeském (1 438) a Plzeňském kraji (1 406). Následují Ústecký kraj s 1 314 případy a Královéhradecký kraj s 1 266 případy na 100 tis. pojištěnců. Nejméně případů pak bylo hlášeno v Hlavním městě Praze (557). Pod hranicí republikového průměru (965 úrazů na 100 tis. nemocensky pojištěných osob) se dále nachází Středočeský (949 úrazů) a Jihomoravský (901 úrazů) kraj.

Rozdíly výskytu pracovních úrazů podle územního členění jsou do značné míry ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutné připomenout i metodiku zpracování dat, kdy rozdělení do krajů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd u zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti pro pracovní úraz.

Z pohledu **velikosti podniku** se v roce 2018 nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny událo u zaměstnavatelů s 500 a více zaměstnanci – 14 456 případů (32% podíl na celkové hodnotě bez ohledu na velikost firmy), následování zaměstnavateli mající do 50 zaměstnanců – 11 143 případy (24% podíl). V případě relativního ukazatele je situace odlišná – nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců hlásily podniky se 100–249 zaměstnanci (1 350 případů), nejméně případů pak zaznamenáváme u osob samostatně výdělečně činných (202 případů).

4.6. Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW)

Evropská statistika pracovních úrazů – systém ESAW – umožňuje sledovat pracovní úrazovost na základě jednotné metodiky, kterou připravil Eurostat. Hlavním cílem je snížit jak výskyt pracovních úrazů, tak dopady s nimi spojené (sociální problémy, ekonomické ztráty). Projekt ESAW přispívá na evropské úrovni svými výsledky významnou měrou k hlavnímu cíli statistiky pracovních úrazů, tj. vytvoření dostatečného objemu údajů o pracovní úrazovosti, na jejichž základě je zvyšována bezpečnost a ochrana zdraví při práci prostřednictvím účinných opatření, která umožňují aktivním způsobem předcházet pracovním úrazům, a tak snižovat jejich počet.

Rámcová směrnice 89/391/EHS týkající se opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci zavedla povinnost pro zaměstnavatele vést seznam pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři pracovní dny a vypracovávat v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi zprávy o pracovních úrazech, které utrpěli jeho zaměstnanci. Na tomto základě byl v roce 1990 zahájen projekt evropské statistiky pracovních úrazů s cílem harmonizovat údaje o pracovních úrazech u všech úrazů, které měly za následek více než tří denní pracovní neschopnost. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 ze dne 16. prosince 2008 o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stanoví povinnost poskytovat statistiky pracovních úrazů Komisi (Eurostatu).

V České republice byl rozhodnutím Ministerstva práce a sociálních věcí pověřen Státní úřad inspekce práce zpracováním Zprávy o pracovní úrazovosti v České republice a správou databáze statistických údajů o pracovních úrazech ve formátu ESAW k zaslání do Eurostatu. Státní úřad inspekce práce (SÚIP) úzce spolupracuje v této oblasti s Českým báňským úřadem (ČBÚ) a ČSÚ.

Statistiky se Eurostatu poskytují každoročně a předkládají se nejpozději 18 měsíců po skončení referenčního roku. Eurostat zveřejňuje na svých stránkách výsledky zpracování dat za členské země EU, a to podle závažnosti pracovního úrazu samostatně za smrtelné pracovní úrazy a za ostatní pracovní úrazy, které mají za následek pracovní neschopnost delší než tři pracovní dny. K dispozici jsou dva základní ukazatele – absolutní ukazatel počtu pracovních úrazů a relativní ukazatel standardizovaná míra výskytu. Data jsou tříděna podle pohlaví, věku, zaměstnání pojištěnce, ekonomické činnosti zaměstnavatele a dalších kritérií.¹¹

Míra výskytu (četnost) – ukazatel vyjadřuje počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob. Samostatné míry výskytu se počítají u smrtelných pracovních úrazů a pracovních úrazů, které mají za následek pracovní neschopnost delší než tři pracovní dny.

Způsob výpočtu:

$$\text{Míra výskytu} = \frac{\text{počet úrazů (smrtelných nebo ostatních)}}{\text{počet zaměstnaných osob ve sledované populaci}} \times 100\,000.$$

Standardizovaná míra výskytu – standardizovaný počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob, spočívající v použití stejné (standardizované) váhy v každém odvětví v každé zemi, jako je celková v rámci EU („standardizovaná“ míra úrazovosti). Použití standardizovaného ukazatele řeší problém častějšího výskytu pracovních úrazů v některých zaměstnáních v závislosti na vyšším podílu vysoce rizikových odvětví v průmyslové struktuře země.

Pro mezinárodní srovnání za členské státy EU byl v této publikaci použit relativní ukazatel – standardizovaná míra výskytu pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob, který je pro srovnání zemí různé velikosti

¹¹ Poslední dostupná data s mezinárodním srovnáním za členské státy EU28 byla v době zpracování této publikace za rok 2016. Jejich zdrojem je databáze Eurostatu: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-safety-work/data/database>

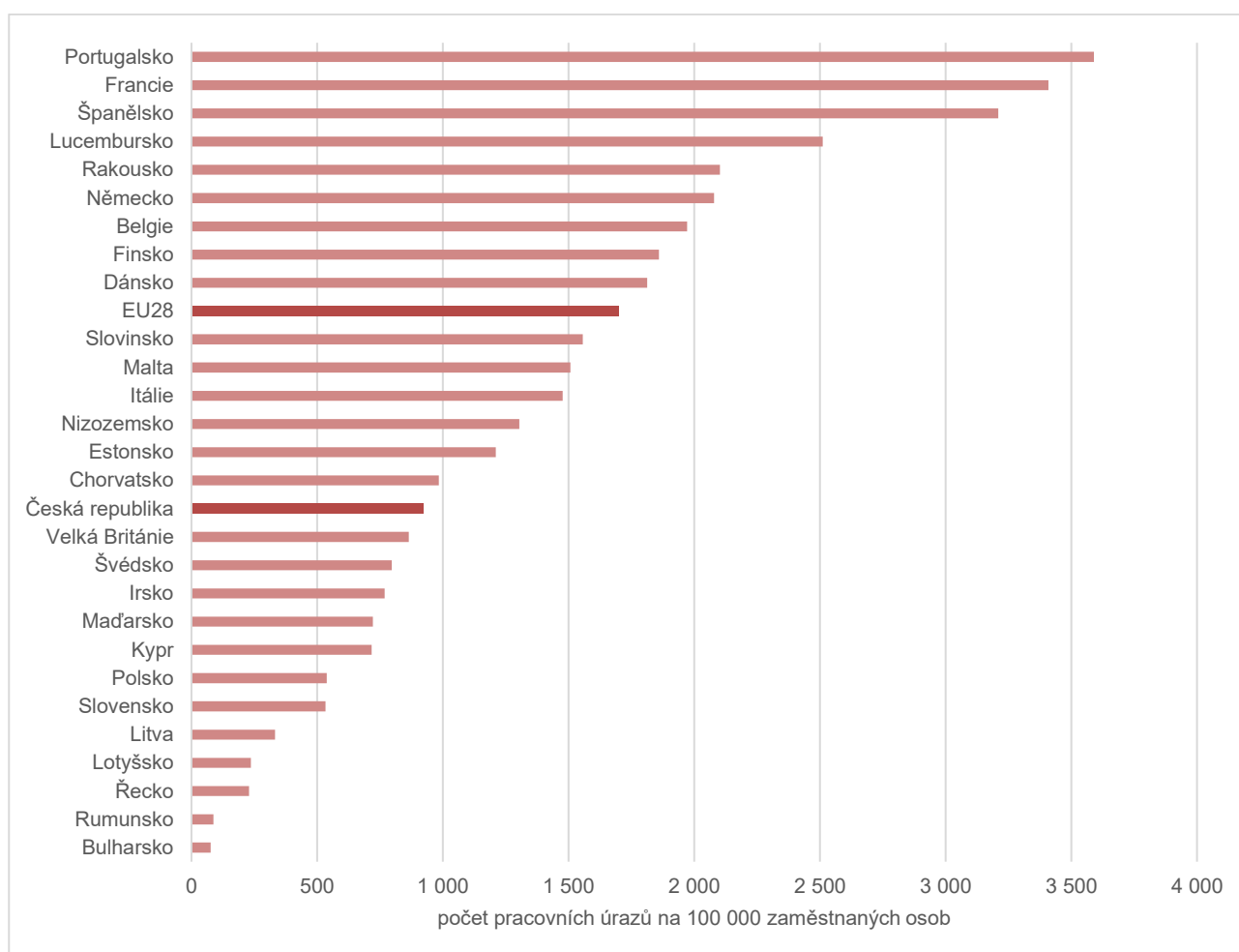

vhodnějším ukazatelem než ukazatel absolutní. Navíc ošetřuje problém rozdílné odvětvové struktury v jednotlivých zemích. Pro zachycení vývoje míry úrazovosti v jednotlivých členských zemích EU byly použity údaje za roky 2012–2016.

Je nutné však upozornit na skutečnost, že vnitrostátní legislativa nebo zvyklosti v oblasti pracovní úrazovosti se mohou v jednotlivých zemích poměrně značně lišit, a tak i data předávaná do Eurostatu, i přes veškerou snahu statistiků o harmonizaci a standardizaci, nemusí být zcela srovnatelná.

Co se týče pracovních úrazů, které si vyžádaly pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny, se Česká republika s hodnotou 922 pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2016 řadila na 16. místo v rámci EU28. Podobné hodnoty dosáhlo Chorvatsko a Velká Británie. Nejvyšší míra pracovní úrazovosti byla podle Eurostatu v Portugalsku, Francii a ve Španělsku (více než 3 tis. pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob), okolo hranice 2 tis. pracovních úrazů se pohybovalo Rakousko, Německo a Belgie. Nejnižší míra pracovní úrazovosti (pod hranicí 500 pracovních úrazů) byla v roce 2016 vykazována v Bulharsku, Rumunsku, Řecku, Lotyšsku a Litvě.

Graf 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU v roce 2016 (standardizovaná míra výskytu)

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Vývoj pracovní úrazovosti v posledních pěti letech je v jednotlivých zemích EU různý (viz tab. 6.1). Největší pokles (o 51 %) zaznamenalo Nizozemsko, kde v roce 2012 připadalo na 100 000 zaměstnaných osob 2 663 pracovních úrazů obnášející pracovní neschopnost delší než 3 dny. V roce 2016 hodnota poklesla na polovinu (1 304 úrazů). Obdobně na tom bylo Řecko, kde došlo k poklesu ze 460 na 229 pracovních úrazů. Naopak

největší nárůst byl patrný na Slovensku (o 26,6 %) ze 421 případů na 533 pracovních úrazů. V České republice se za 5leté období situace příliš nezměnila, oproti roku 2012 bylo v roce 2016 o 2,1 % závažných pracovních úrazů – vyžadujících neschopenku delší než 3 dny – méně.

Tab. 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU v letech 2012–2016

Členské státy EU	Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob)				
	2012	2013	2014	2015	2016
EU28	1 717,2	1 696,0	1 666,8	1 641,7	1 699,0
Belgie	2 197,3	2 147,3	1 724,4	1 518,6	1 972,2
Bulharsko	84,9	79,7	82,5	82,8	76,0
Česká republika	941,4	971,3	905,6	952,9	921,9
Dánsko	2 177,9	2 094,2	1 983,1	1 787,8	1 813,0
Estonsko	1 005,5	1 095,4	1 137,9	1 204,4	1 210,4
Finsko	2 166,1	2 229,8	2 083,2	1 963,9	1 860,2
Francie	3 047,9	3 163,5	3 385,7	3 490,1	3 409,2
Chorvatsko	835,9	867,9	906,5	989,0	984,3
Irsko	809,6	1 036,1	1 072,0	924,0	768,9
Itálie	1 682,6	1 711,8	1 619,2	1 515,7	1 477,1
Kypr	754,8	571,5	870,7	697,3	716,7
Litva	280,2	259,7	296,7	313,9	332,7
Lotyšsko	194,5	224,5	222,8	248,0	235,9
Lucembursko	2 324,1	2 465,9	2 286,8	2 255,8	2 510,8
Maďarsko	534,4	487,2	549,0	569,2	722,2
Malta	2 008,7	1 888,1	1 863,7	1 675,0	1 507,4
Německo	2 202,5	2 178,4	2 118,7	2 091,3	2 079,0
Nizozemsko	2 663,4	2 278,2	1 393,6	1 241,1	1 304,1
Polsko	607,2	540,8	525,2	535,1	537,7
Portugalsko	3 563,5	3 618,8	3 582,2	3 677,2	3 589,5
Rakousko	1 902,5	1 840,2	1 806,0	1 749,8	2 102,3
Rumunsko	72,5	76,7	74,8	85,8	87,4
Řecko	459,5	447,0	152,1	241,4	229,1
Slovensko	421,2	426,9	414,9	525,9	533,5
Slovinsko	1 787,7	1 594,7	1 627,1	1 658,8	1 556,7
Španělsko	2 889,6	2 909,0	3 220,4	3 150,9	3 209,8
Švédsko	901,4	875,0	759,8	768,7	796,2
Velká Británie	894,3	989,6	1 015,3	918,3	864,6

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Přerušení v časové řadě

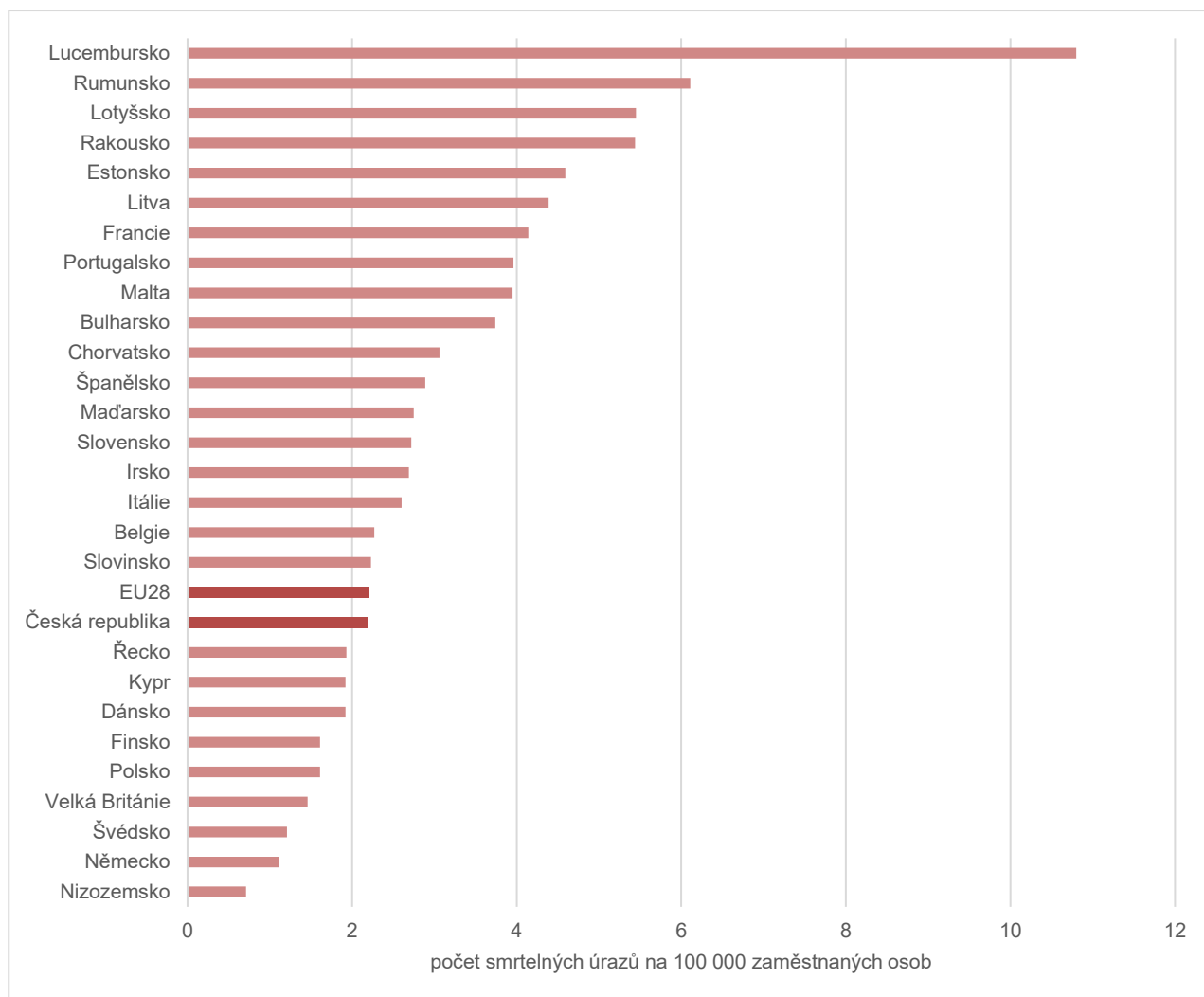
V oblasti smrtelných pracovních úrazů se Česká republika s hodnotou 2,19 smrtelných pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2016 řadila na 19. místo v rámci EU28 a dosahovala obdobné úrovně, jako byl celoevropský průměr. Přibližně stejné hodnoty vykazovaly Belgie a Slovinsko. Nejvyšší míra smrtelné pracovní úrazovosti byla podle Eurostatu v Lucembursku (10,8 smrtelných úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob), tj. téměř pětinašobek české hodnoty. Vyšší míru smrtelné pracovní úrazovosti (nad hranicí 6 smrtelných

úrazů) zaznamenali v Rumunsku. Nejnižší míra smrtelné pracovní úrazovosti byla v roce 2016 v Nizozemsku (0,71), v rozmezí 1 – 1,5 smrtelných úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob se nacházelo Německo, Švédsko a Velká Británie.

Graf 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU v roce 2016 (standardizovaná míra výskytu)

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Vývoj smrtelné pracovní úrazovosti v posledních pěti letech v jednotlivých zemích EU je patrný z tab. 6.2. Nejvyšší nárůst během let 2012–2016 byl zaznamenán v Estonsku, a sice o 148 %. Oproti roku 2012 se zdvojnásobil počet smrtelných pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob i v již zmíněném Lucembursku. Naopak největší pokles byl patrný na ostrovech Kypr – o 51 % a na Maltě – o 48 %.

Tab. 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU v letech 2012–2016

Členské státy EU	Smrtelné pracovní úrazy (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob)				
	2012	2013	2014	2015	2016
EU28	2,4	2,3	2,3	2,4	2,2
Belgie	2,1	3,1	1,7	2,4	2,3
Bulharsko	4,7	3,7	5,4	4,3	3,7
Česká republika	3,0	3,2	2,6	3,4	2,2
Dánsko	3,0	2,3	1,9	1,4	1,9
Estonsko	1,9	3,5	2,2	2,5	4,6
Finsko	1,9	1,2	1,7	1,8	1,6
Francie	3,5	3,7	3,7	4,0	4,1
Chorvatsko	4,6	2,4	2,3	2,7	3,1
Irsko	3,4	2,7	3,1	2,9	2,7
Itálie	2,9	3,0	3,0	3,1	2,6
Kypr	3,9	3,7	2,6	1,5	1,9
Litva	6,3	5,0	5,6	4,3	4,4
Lotyšsko	5,3	4,5	6,0	4,1	5,5
Lucembursko	5,2	1,6	3,7	4,4	10,8
Maďarsko	2,0	1,8	2,9	2,9	2,8
Malta	7,6	4,7	4,6	3,5	4,0
Německo	1,5	1,3	1,4	1,3	1,1
Nizozemsko	0,7	0,8	1,0	0,8	0,7
Polsko	2,6	1,9	1,9	2,0	1,6
Portugalsko	4,8	4,5	4,7	4,6	4,0
Rakousko	4,4	4,2	4,0	4,2	5,4
Rumunsko	7,6	6,9	7,1	7,5	6,1
Řecko	1,3	1,2	1,2	2,4	1,9
Slovensko	3,1	3,3	2,3	3,6	2,7
Slovinsko	3,2	3,0	4,0	3,6	2,2
Španělsko	3,0	2,7	3,1	3,5	2,9
Švédsko	1,4	1,2	1,5	1,2	1,2
Velká Británie	1,4	1,9	1,6	1,6	1,5

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Přerušeni v časové řadě

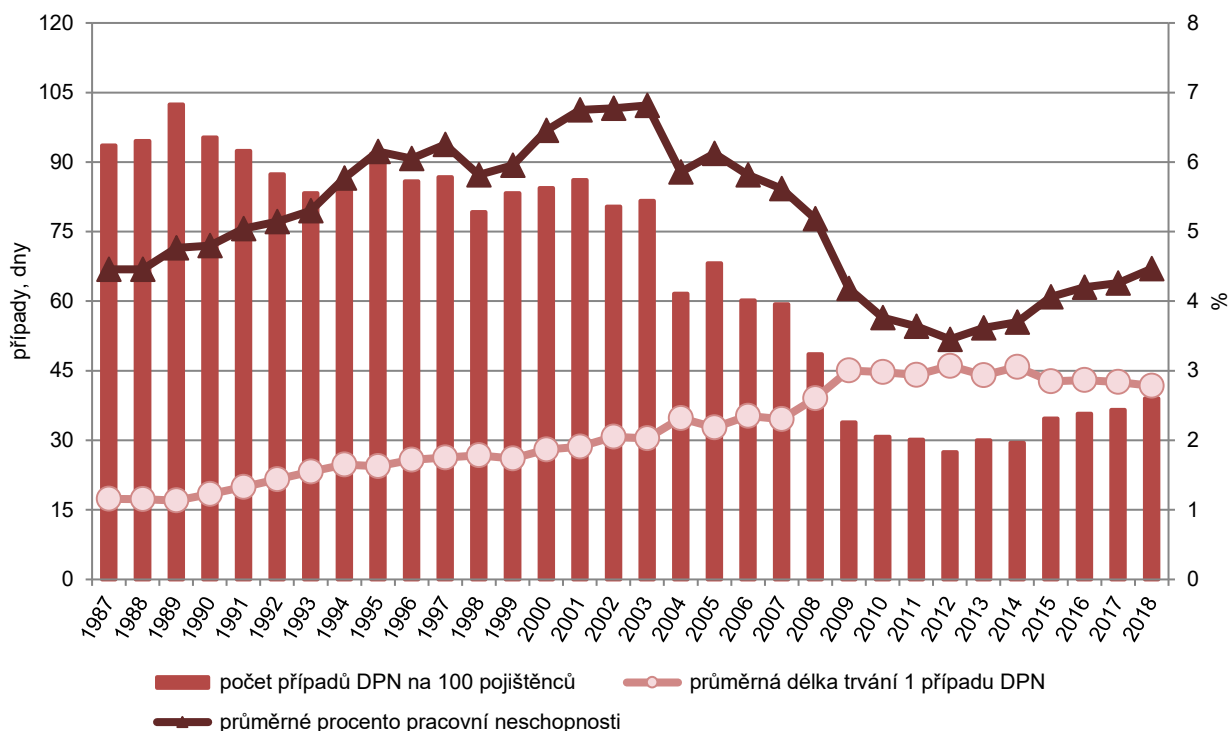

4.7. Závěrečné shrnutí

- Průměrný počet nemocensky pojištěných v roce 2018 činil 4 732,7 tis. osob, přičemž 50,5 % tvořili muži a 49,5 % ženy. Oproti roku 2017 došlo k nárůstu o 61 tis. osob, tj. o 1,3 %. Meziroční nárůst nemocensky pojištěných žen byl téměř dvojnásobný v porovnání s muži.
- V roce 2018 bylo zaznamenáno nejvíce případů pracovní neschopnosti za posledních deset let (1 849,5 tis.). Jde o polovinu vyšší hodnotu než v roce 2012, kdy byl v Česku zaznamenán vůbec nejnižší počet nových případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz (1 226,9 tis.). Meziročně se tento počet v roce 2018 zvýšil o 142 tis. případů, v relativním vyjádření o 8 %. Naprostá většina (90 %) všech hlášení se týkala neschopnosti pro nemoc, pracovní úrazy zaujímaly 2 % a jiné než pracovní úrazy 8 % všech případů pracovní neschopnosti.
- Častěji nastupovaly do pracovní neschopnosti již tradičně ženy. Podílely se na pracovní neschopnosti 53 %. Počet případů u žen činil 975,2 tis., zatímco u mužů o 100 tis. méně – 874,3 tis.
- Z celkového počtu nově hlášených případů pro pracovní úrazy připadá na ženy pouze 32 % pracovních úrazů. Je to dáno především odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví a rybářství. Naopak odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa a Vzdělávání.
- Ještě výraznější rozdíl mezi pohlavími je patrný u smrtelných pracovních úrazů. Z celkového počtu 123 smrtelných pracovních úrazů v roce 2018 připadlo na muže 117 (tj. 95 %). Oproti předchozímu roku došlo k nárůstu celkového počtu smrtelných pracovních úrazů téměř o 30 % (v roce 2017 bylo evidováno 95 těchto případů).
- Podíl pracovních neschopností celkem a neschopností pro nemoc zůstává pro obě pohlaví dlouhodobě relativně konstantní, pracovních neschopností zapříčiněných úrazem u žen přibývá.
- Meziroční nárůst pracovní neschopnosti žen byl výraznější než u mužů. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti žen se meziročně zvýšil z 893 tis. případů (muži 814,5 tis. případů) v roce 2017 na 975,2 tis. případů (muži 874,3 tis. případů) v roce 2018, tj. vzrostl o 9,2 % (o 7,3 % u mužů).
- Z hlediska příčin nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti žen 903,5 tis. případů (93 %) bylo způsobeno nemocí, 14,9 tis. případů (2 %) pracovním úrazem a 56,8 tis. (6 %) mimopracovním úrazem.
- Muži čerpali pracovní neschopnost z důvodu nemoci v 746,8 tis. případech (85 %), z důvodu pracovního úrazu v 31,3 tis. případech (4 %) a z důvodu jiných než pracovních úrazů v 96,1 tis. případech (11 %).
- Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz poklesl ze 47,5 tis. případů v roce 2017 na 46,2 tis. případů v roce 2018 (tj. o 2,7 %). Z tohoto celkového počtu bylo 45,7 případů (98,8 %) pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny.
- Na 100 nemocensky pojištěných v roce 2018 připadlo 39 nově hlášených případů pracovní neschopnosti. To je o 2,5 více než v roce předchozím a o 9 více než v roce 2013.
- Nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců bylo v roce 2018 zaznamenáno v Zpracovatelském průmyslu (51,8), následovala oblast Administrativní a podpůrné činnosti (48,6). Nejméně případů bylo evidováno v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (17,4).
- Celkový počet kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti vzrostl ze 72 678 tis. v roce 2017 na 77 158 tis. (tj. o 6,2 %) v roce 2018. V porovnání s rokem 2015 tento počet vzrostl o 15,5 % (10,3 milionu dne).

- Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti meziročně poklesla ze 42,6 dnů v roce 2017 na 41,7 dne v roce 2018. Nemoc způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 40,1 dne, neschopnost pro pracovní úraz trvala 55,6 dne a z důvodu ostatních úrazů 54,7 dne.
- Meziročně došlo ke snížení průměrné délky trvání pracovní neschopnosti i u žen, a sice ze 44,3 dne na 43 dní. Pro muže se oproti předchozímu roku snížila jen nepatrně.
- Nejdélší průměrná doba trvání případu pracovní neschopnosti byla zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském (49,2 dne), v Moravskoslezském (47,3 dne) a Olomouckém kraji (45,7 dne). Na rozdíl od situace v uplynulých 10 letech, není krajem s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti Praha (38,6 dne), nýbrž vystřídal ji Liberecký kraj (37,7 dne).
- Odvětvími s průměrnou délkou trvání pracovní neschopnosti nad 50 dnů v roce 2018 bylo Zemědělství (55,9 dne), Ubytování, stravování a pohostinství (53,8 dne), Stavebnictví (52,1 dne) a Činnosti v oblasti nemovitostí (51,1 dne). Poloviční doba (26,4 dne) připadala v průměru na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti, což představovalo nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství.
- Počet prostonaných dnů pro nemoc činil 66 223 tis. (85,8 %). Mimopracovní úrazy způsobily 8 363 tis. prostonaných dní (tj. 10,8 %) a pracovní úrazy 2 571 tis. (3,3 %). Ženy v roce 2018 strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 41 934 tis. dní, což je o 6 711 tis. dnů více než muži.
- V roce 2018 v České republice v důsledku pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 211 391 nemocensky pojištěných osob, což bylo ve srovnání s předchozím rokem (199 116) o 12,3 tis. více (o 6 %). Před pěti lety nepracovalo z důvodu nemoci či úrazu denně dokonce v průměru o necelou třetinu (32 %; 50,9 tis.) méně zaměstnanců než v roce 2018.
- Pro nemoc bylo v neschopnosti v průměru 181 433 pojištěnců denně. V důsledku pracovního úrazu 7 043 a následkem ostatních úrazů 22 913 nemocensky pojištěných osob.
- Největší absence byla ve Zpracovatelském průmyslu (72 778 osob), dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (28 723 osob), což je i dáno silným zastoupením těchto odvětví v národním hospodářství. Naopak nejméně pojištěnců chybělo v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1 103 osob).
- V roce 2018 bylo pojištěncům vyplaceno nemocenské v celkové hodnotě 22,7 mld. Kč, což představuje téměř 67% podíl celkových výdajů na dávky systému nemocenského pojištění. Meziročně vzrostly výdaje na nemocenské o 4,4 mld. Kč, tj. o 24 %.

Graf 7.1: Základní ukazatelé dočasné pracovní neschopnosti v ČR v letech 1987–2018

Zdroj: ČSÚ

Pohled na dlouhodobý vývoj základních ukazatelů pracovní neschopnosti nabízí graf 7.1.

Nejvýznamnějším zlomem vývoje nemocnosti v České republice za posledních 30 let byl rapidní pokles nemocnosti mezi roky 2007 až 2009, vyvolaný legislativními změnami v oblasti nemocenského pojištění. Svou roli zde sehrálo bezesporu zavedení karenční doby pro poskytování nemocenského od 1. 1. 2008, tzn. neposkytování nemocenských dávek za období prvních tří kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti, a přestože bylo nálezem Ústavního soudu s účinností od 30. 6. 2008 zrušeno, následovalo snížení sazby pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti z 60 % na 25 % od 1. 9. 2008. Nicméně nový zákon o nemocenském pojištění, účinný od 1. 1. 2009, poměrně revolučním způsobem zasáhl do vývoje nemocnosti – zejména posílením ochranných prvků proti zneužívání systému (zavedení karenční doby – 3 pracovní dny bez zabezpečení finančními prostředky, náhrada mzdy nebo platu od 4. pracovního dne) a zainteresováním zaměstnavatele na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců (náhrada mzdy nebo platu za prvních 14 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti). Důsledkem bylo snížení počtu případů dočasné pracovní neschopnosti zhruba na polovinu, což se projevilo zejména v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, například u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích). Tato onemocnění začali zaměstnanci ve většině případů řešit jiným způsobem, než návštěvou lékaře a vystavením neschopenky (krátkodobá dovolená, sick days). Dále došlo k poklesu počtu kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti zhruba o třetinu a průměrného procenta pracovní neschopnosti zhruba o čtvrtinu. Tato skutečnost se projevila i na průměrné délce trvání 1 případu, která vzrostla vlivem dopadů legislativních změn téměř o 11 dnů na 45 dnů v roce 2009.

V posledních pěti letech jsme svědky postupného zvyšování nemocnosti – roste počet případů i počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti, zvyšuje se průměrné procento pracovní neschopnosti při stagnaci průměrné délky trvání jednoho případu. Tento obrat může být zapříčiněn tím, že pracující populace přivykla přísnějším legislativním podmínkám čerpání nemocenských dávek. Vliv na tento trend rozhodně má i stárnutí populace a zvyšování průměrného věku zaměstnanců.

5. Použité zkratky a značky

.	tečka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý
–	pomlčka na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval
x	křížek (písmeno „x“) na místě čísla značí, že zápis není možný z logických důvodů
0	nula se používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky
i. d.	značí důvěrná data (individuální údaje i důvěrné statistické údaje)

CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností
CZ-NUTS	Klasifikace územních statistických jednotek
ČBÚ	Český báňský úřad
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DPN	dočasná pracovní neschopnost
ESAW	European Statistics on Accidents at Work (Evropská statistika pracovních úrazů)
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad Evropské unie
IS KaPr	Informační systém kategorizace prací
MF	Ministerstvo financí České republiky
MKN-10	Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
OIP	Oblastní inspektorát práce
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ÚZIS ČR	Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky
VÚBP	Výzkumný ústav bezpečnosti práce

6. Tabulková část

Pracovní neschopnost dle velikosti podniku, sekcí CZ-NACE a krajů ČR

Základní ukazatele pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Tab. 1: Počet nemocensky pojištěných v ČR za rok 2018

Tab. 2: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Tab. 3: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Tab. 4: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz na 100 pojištěnců za rok 2018

Tab. 5: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Tab. 6: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Tab. 7: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz v ČR za rok 2018

Pracovní neschopnost dle sekcí a oddílů CZ-NACE

Základní ukazatele pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR dle sekcí, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 8: Počet nemocensky pojištěných v ČR dle sekcí, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 9: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti v ČR dle sekce, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 10: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz dle sekce, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 11: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti v ČR na 100 pojištěnců dle sekce, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 12: Průměrné procento pracovní neschopnosti v ČR dle sekcí, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 13: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ v ČR dle sekcí, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Tab. 14: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz v ČR dle sekcí, oddílů CZ-NACE za rok 2018

Pracovní neschopnost dle okresů ČR

Základní ukazatele pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Tab. 15: Počet nemocensky pojištěných v okresech ČR za rok 2018

Tab. 16: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Tab. 17: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Tab. 18: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz na 100 pojištěnců v okresech ČR za rok 2018

Tab. 19: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Tab. 20: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Tab. 21: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz v okresech ČR za rok 2018

Pracovní neschopnost OSVČ (nemocensky pojištěných)

Základní ukazatele pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz u OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 22: Počet nemocensky pojištěných OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 23: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 24: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 25: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz OSVČ na 100 pojištěnců v krajích ČR za rok 2018

Tab. 26: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 27: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ pro nemoc a úraz OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Tab. 28: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz OSVČ v krajích ČR za rok 2018

Pracovní úrazovost mladistvých

Tab. 29: Pracovní úrazovost mladistvých v ČR za rok 2018

Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny

Tab. 30: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny v ČR za rok 2018

Pracovní neschopnost v nefinančních podnicích v ČR

Základní ukazatele pracovní neschopnosti v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 31: Počet nemocensky pojištěných v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 32: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 33: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 34: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 35: Průměrné procento pracovní neschopnosti v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 36: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Tab. 37: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz v nefinančních podnicích v ČR za rok 2018

Pracovní neschopnost ve zpracovatelském průmyslu

Základní ukazatele pracovní neschopnosti ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 38: Počet nemocensky pojištěných ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 39: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 40: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 41: Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 42: Průměrné procento pracovní neschopnosti ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 43: Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

Tab. 44: Průměrný denní stav práce neschopných pro nemoc a úraz ve zpracovatelském průmyslu v ČR za rok 2018

